ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α', Β', Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

Συντονιστής της συγγραφής:

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας Υπ. Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ
ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ
ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

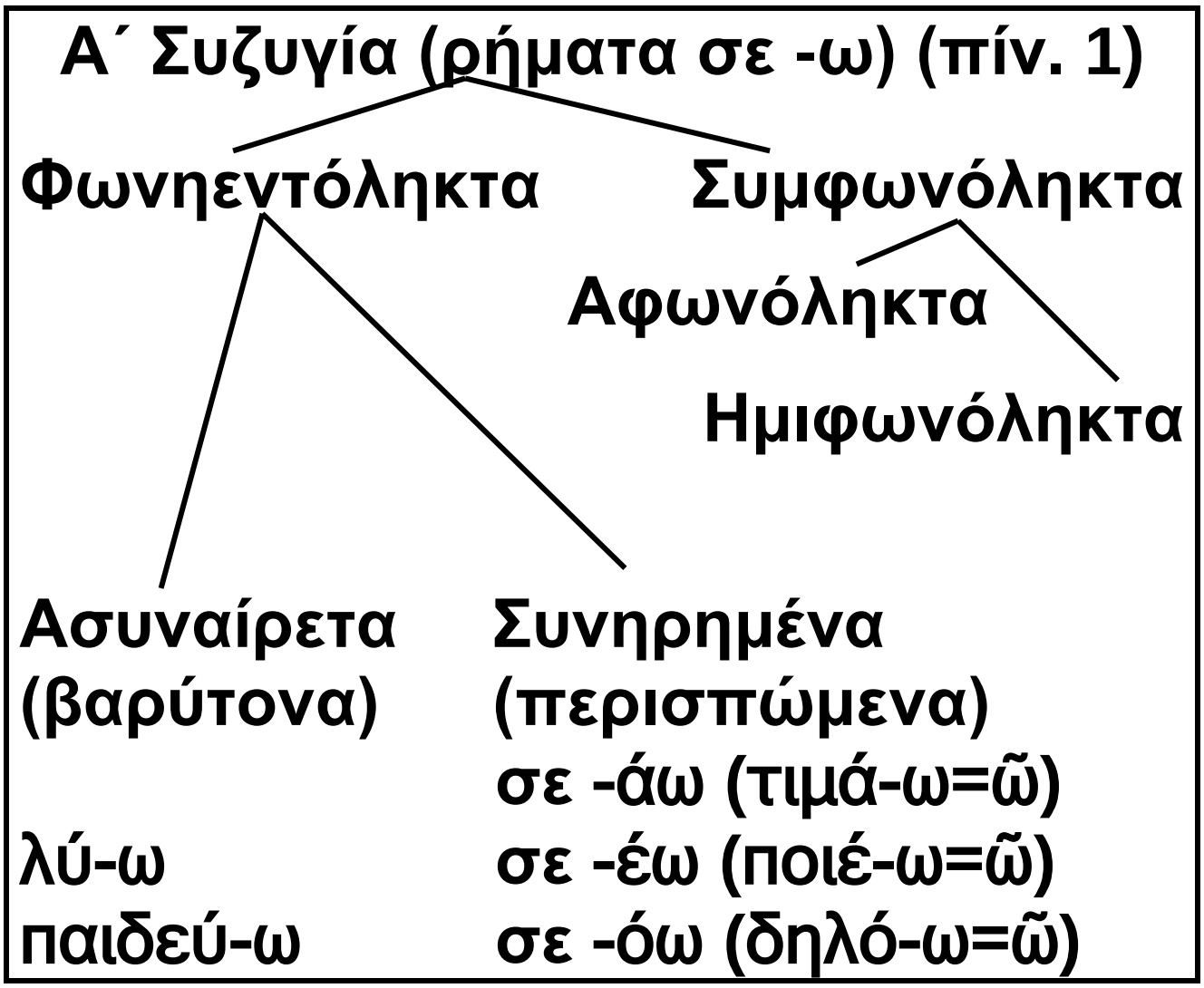
(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α', Β', Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

ΕΝΟΤΗΤΑ 11
ΡΗΜΑΤΑ ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ ΚΑΙ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΑ
Σχηματισμός ενεστώτα, παρατατικού και μέλλοντα

- **Υπενθυμίζεται ότι η Α΄ Συζυγία περιλαμβάνει ρήματα:**

Συμφωνόληκτα (συνέχεια πίν. 1)

Αφωνόληκτα (βαρύτονα)	Ημιφωνόληκτα (βαρύτονα)
ουρανικόληκτα	**ενρινόληκτα**
ἄγ-ω	νέμ-ω
τάσσ-ω (θ. ταγ-)	μέν-ω
χειλικόληκτα	**υγρόληκτα**
γράφ-ω	ἀγγέλ-λω
βλάπτ-ω (θ. βλάβ-)	φέρ-ω
οδοντικόληκτα	
σπεύδ-ω	
ἐλπίζ-ω (θ. ἐλπίδ-)	

Μέχρι τώρα έχουν διδαχθεί τα φωνηεντόληκτα και τα αφωνόληκτα. Η τελευταία κατηγορία των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες.

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τους υπογραμμισμένους τύπους στα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε κάποιες ιδιαιτερότητες στον σχηματισμό του μέλλοντα και του αορίστου.

• Θεοὺς μιαίνειν οὐδεὶς ἀνθρώπων σθένει (=μπορεί, έχει τη δυνατότητα).
• Ὁμιλίαι κακαὶ (=κακές συναναστροφές) φθείρουσιν ἤθη χρηστά.
• Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.
• Πολὺς καπνὸς ἐφαίνετο ἐν ταῖς κώμαις (=στις κωμοπόλεις).
• Οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τόν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω (=με όποιον ταχθώ στη γραμμή), ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὁσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν.

• Τισσαφέρνης διαβάλλει Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (=ότι δήθεν τόν επιβουλεύεται)· ὁ δὲ πείθεται καὶ λαμβάνει (=συλλαμβάνει) Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (=για να τον θανατώσει).
• Σωκράτης, σοφὸς ὢν (=αν και ήταν σοφός), οὐκ ἠσχύνετο παρ' ἄλλων χρήσιμα μανθάνειν.
• Ταῦτα τῷ βασιλεῖ οἱ πρέσβεις ἀπαγγελοῦσι.
• Ἠγγέλλετο τοῖς στρατιώταις ὅτι Κῦρος τέθνηκε.
• Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα πολύ λίγα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό ενεργητικής και μέσης φωνής από

το ρηματικό θέμα αμετάβλητο, όπως π.χ. τα ρήματα:
σθένω, μένω, στένω (=στενάζω),
γέμω, τρέμω, νέμω
(ἐ)θέλω, βούλομαι, ἐπιμέλομαι, δέρω, φέρω κ.ά.

2. Τα περισσότερα ρήματα των κατηγοριών αυτών σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του χρονικού προσφύματος -j-, με τις ακόλουθες συνέπειες:

α) Σε όσα ρήματα έχουν χαρακτήρα **-λ-** αφομοιώνεται προς αυτόν το πρόσφυμα **-j-** και εμφανίζεται στον ενεστώτα και τον παρατατικό διπλό -λ (**-λλ-**) π.χ.
ἀγγέλλω, ἤγγελλον (< ἀγγελ-j-ω, θ. ἀγγελ- πρβλ. ἄγγελ-ος)
ἀγγέλλομαι, ἠγγελλόμην
σφάλλω, ἔσφαλλον (< σφάλ-j-ω, θ.

σφαλ-, πρβλ. σφάλ-μα)
σφάλλομαι, ἐσφαλλόμην

Εξαιρούνται απ' αυτόν τον κανόνα και γράφονται με ένα -λ- τα ρήματα: (ἐ)θέλω, βούλομαι, ἐπιμέλομαι ὀφείλω και το απρόσωπο μέλει (=υπάρχει φροντίδα)

β) Σε όσα ρήματα έχουν χαρακτήρα **-ν-** ή **-ρ-** και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα **-α, -ε, ι, υ,** μετατρέπονται αυτά τα φωνήεντα σε **-αι, -ει, -ῑ, -ῡ** αντίστοιχα· π.χ.
φαίνω, ἔφαινον (<φαν-j-ω, θ. φαν- πρβλ. φαν-ός)
φαίνομαι, ἐφαινόμην
αἴρω, ἦρον (< ἀρ-j-ω, θ. ἀρ- πρβλ. ἄρ-σις)
αἴρομαι, ἠρόμην
κτείνω, ἔκτεινον (< κτενν- < κτεν-j-ω, θ. κτεν-)
φθείρω, ἔφθειρον (< φθερρ- < φθερ-

j-ω), θ. φθερ-)
κρῑ́νω, ἔκρῑνον (< κρῐ̆νν- < κρῐ̆ν-j-ω, θ. κρῐ̆ν-)
οἰκτῑ́ρω, ᾤκτῑρον (< οἰκτῐ̆ρρ- < οἰκτῐ̆ρ-j-ω, θ. οἰκτῐ̆ρ-)
πλῡ́νω, ἔπλῡνον (< πλῠ̆νν- < πλῠ̆ν-j-ω), θ. πλῠ̆ν-)
σῡ́ρω, ἔσῡρον (< σῠ̆ρρ- < σῠ̆ρ-j-ω), θ. σῠ̆ρ-)

Για τις φθογγολογικές μεταβολές που οδήγησαν σ' αυτούς τους μετασχηματισμούς βλέπε την παραγρ. 301 της Γ.Α.Ε.

3. Ο μέλλοντας ενεργητικής και μέσης φωνής των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα και τις καταλήξεις των συνηρημένων ρημάτων σε -έω. Κλίνεται όπως ο ενεστώτας του συνηρημένου ρήματος ποιέω-ῶ. Π.χ.:

Ενεστώτας		Μέλλοντας
• βάλλω βάλλομαι	θ. βαλ-	βαλ-ῶ βαλ-οῦμαι
• κρίνω κρίνομαι	θ. κριν-	κριν-ῶ κριν-οῦμαι
• αἴρω αἴρομαι	θ. ἀρ-	ἀρ-ῶ ἀρ-οῦμαι

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να μεταφέρετε τα ρήματα των επομένων προτάσεων στον μέλλοντα, σύμφωνα με το πρώτο παράδειγμα:

1. Οἱ στρατιῶται μένουσιν ἐνταῦθα ἡμέρας πέντε.
1. Οἱ στρατιῶται μενοῦσιν ἐνταῦθα ἡμέρας πέντε.

2. Ταῦτα ἀποκρινόμεθα τῷ στρατηγῷ.
2. .....

3. Ἀθηναῖοι τὴν τῶν βαρβάρων στρατιὰν ἀμύνονται (=αποκρούουν)
3. .....

4. Οἱ πολέμιοι τὴν τῶν Θηβαίων χώραν διαφθείρουσι.
4. .....
5. Ταῦτα οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων ἀγγέλλουσι.
5. .....
6. Οὗτος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα αἰσχυνεῖ.
6. .....
7. Ἐξαπίνης (=αιφνιδιαστικά, ξαφνικά) ἐπιφαίνονται οἱ πολέμιοι.
7. .....
8. Ἀγγέλλεται ὑπὸ τοῦ κήρυκος τῶν παίδων τελευτή.
8. .....

►Στο επόμενο κείμενο να βρείτε δυο τουλάχιστον τύπους ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων, να τους αναγνωρίσετε και να γράψετε την ευκτική ενεστώτα και μέλλοντα της ίδιας φωνής:

Τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς μὴ ἔκ τινος περιουσίας ζῶντας τὸ παλαιὸν ἔκρινον οἱ Ἀρεοπαγῖται καὶ ἐκόλαζον. Μενέδημον γοῦν καὶ Ἀσκληπιάδην τοὺς φιλοσόφους, νέους ὄντας καὶ πενομένους μεταπεμψάμενοι οἱ Ἀρεοπαγῖται ἤροντο, πῶς ὅλας τὰς ἡμέρας τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες, κεκτημένοι δὲ οὐδέν, οὐ φαίνονται πένητες.

Οἱ δὲ ἐκέλευον μεταπεμφθῆναί τινα τῶν μυλωθρῶν. Ἐλθόντος δ’ ἐκείνου καὶ εἰπόντος ὅτι νυκτὸς ἑκάστης, κατιόντες εἰς τὸν μυλῶνα σύρουσι καὶ αἴρουσι σάκκους καὶ μένοντες μέχρι πρωΐας δύο δραχμὰς ἀμφότεροι λαμβάνουσι, θαυμάσαντες οἱ Ἀρεοπαγῖται παραγγέλλουσι δοθῆναι ἑκάστῳ αὐτῶν δραχμὰς διακοσίας.

πενομένους (πένομαι) = φτωχούς

μεταπεμψάμενοι (μεταπέμπομαι) = αφού τους κάλεσαν
τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες = κάνοντας παρέα με τους φιλοσόφους
οἱ δὲ... τῶν μυλωθρῶν = αυτοί λοιπόν ζητούσαν να έρθει κάποιος μυλωνάς
κατιόντες εἰς τὸν μυλῶνα = αφού κατέβουν στόν μύλο

ΕΝΟΤΗΤΑ 12
ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

• Ἡρόδοτος λέγει ὅτι οἱ βάρβαροι ἀπέκτειναν τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἱκέτας ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς βωμῷ καὶ πυρὶ τὸ ἱερὸν διέφθειραν.

• Διογένης ἐρωτηθείς, ὅπως ἄν τις ἀμύναιτο τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρόν, ἀπεκρίνατο· «αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος».

• Λακεδαιμόνιοι τοῖς Ἀθηναίοις ἐβοήθησαν καὶ οὕτω τὸ τῶν βαρβάρων στῖφος ἠμύναντο.

• Ἅμα τῷ ὄρθρῳ (=μέ τό γλυκοχάραμα) Κλέαρχος παρήγγειλε εἰς τάξιν τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα ἔχειν.

• Ὅστις τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐμίανε, μὴ ἁψάσθω (=να μην αγγίξει) τῶν βωμῶν.
• Τήνδε τὴν ἐπιστολὴν ἐγὼ ἀπέσταλκά σοι ὡς μνήμην (=σαν ανάμνηση) τῆς πρὸς τὸν πατέρα φιλίας.
• Ἀπηγγέλκασι τῷ Ἀριαίῳ ὅτι νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς φυγὴν τοὺς ἐναντίους τρέπουσι.
• Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.
• Παρήγγελτο τοῖς στρατιώταις μὴ κτεῖναι τοὺς ἐχθροὺς ἀδίκως.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις στα παραδείγματα είναι τύποι του αορίστου, του παρακειμένου και του υπερσυντελίκου ενεργητικής και μέσης φωνής ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Ο αόριστος των ρημάτων αυτών

κλίνεται σύμφωνα με τον πίνακα:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
ΑΟΡΙΣΤΟΣ Ενεργητικός			
ε-νείμ-α	νείμ-ω	νείμ-αιμι	-
ε-νείμ-ας	νείμ-ῃς	νείμ-αις	νεῖμ-ον
ε-νείμ-ε(ν)	νείμ-ῃ	νείμ-αι	νειμ-άτω
ε-νείμ-αμεν	νείμ-ωμεν	νείμ-αιμεν	-
ε-νείμ-ατε	νείμ-ητε	νείμ-αιτε	νείμ-ατε
ε-νείμ-αν	νείμ-ωσι	νείμ-αιεν	νειμ-άντων
ΑΟΡΙΣΤΟΣ Μέσος			
ε-νειμ-άμην	νείμ-ωμαι	νειμ-αίμην	-
ε-νείμ-ω	νείμ-ῃ	νείμ-αιο	νεῖμ-αι
ε-νείμ-ατο	νείμ-ηται	νείμ-αιτο	νειμ-άσθω
ε-νείμ-αντο	νείμ-ωνται	νείμ-αιντο	νειμ-άσθων

ΑΟΡΙΣΤΟΣ Μέσος			
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
ἐ-νειμ-άμην	νείμ-ωμαι	νειμ-αίμην	–
ἐ-νείμ-ω	νείμ-ῃ	νείμ-αιο	νεῖμ-αι
ἐ-νείμ-ατο	νείμ-ηται	νείμ-αιτο	νειμ-άσθω
ἐ-νειμ-άμεθα	νειμ-ώμεθα	νειμ-αίμεθα	–
ἐ-νείμ-ασθε	νείμ-ησθε	νείμ-αισθε	νείμ-ασθε
ἐ-νείμ-αντο	νείμ-ωνται	νείμ-αιντο	νειμ-άσθων ή -άσθωσαν
ἐ-νείμ-ασθον	νείμ-ησθον	νείμ-αισθον	νείμ-ασθον
ἐ-νειμ-άσθην	νείμ-ησθον	νειμ-αίσθην	νειμ-άσθων

Απαρέμφατο	Μετοχή
νείμ-ασθαι	νειμ-άμενος, νειμ-αμένη, νειμ-άμενον

Για τον σχηματισμό του ενεργητικού και μέσου αορίστου των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων βλ. τις παραγρ. 303 και 304 της ΓΑΕ.

α) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων εμφανίζεται χωρίς τον χρονικό χαρακτήρα -σ-, με καταλήξεις -α, -άμην (άσιγμος αόριστος).

β) Στο ρηματικό θέμα το φωνήεν που προηγείται του ένρινου ή υγρού χαρακτήρα μεταβάλλεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ᾰ → η	φαίνω θ. φᾰν-	αόρ. ἔ-φην-α
ᾰ → ᾱ (μετά από ε, ι, ρ)	μαραίνω θ. μαρᾰν-	αόρ. ἐ-μάρᾱν-α
ε → ει	ἀγγέλλω θ. ἀγγελ-	αόρ. ἤγγειλ-α
ῐ → ῑ	κρίνω θ. κρῐν-	αόρ. ἔ-κρῑν-α
ῠ → ῡ	ἁμύνω θ. ἀμῠν-	αόρ. ἤμυν-α

ΙΙ. Ο παρακείμενος και υπερσυντέλικος της ενεργητικής φωνής σχηματίζεται κανονικά με τις καταλήξεις -κα, -κειν:

ἀγγέλλω (θ. αγγελ-)	→	ἤγγελκα ἠγγέλκειν
αἴρω (θ. αρ-)	→	ἦρκα ἤρκειν
φαίνω (θ. φαν-)	→	πέφαγκα ἐπεφάγκειν

ΙΙΙ. Ο παρακείμενος και υπερσυντέλικος της μέσης φωνής:
α) στα υγρόληκτα ρήματα σχηματίζεται κανονικά με τις καταλήξεις -μαι, -μην:

ἀγγέλλομαι (θ. αγγελ-)	→	ἤγγελμαι ἠγγέλμην
καθαίρομαι (θ. καθαρ-)	→	κεκάθαρμαι ἐκεκαθάρμην

β) στα ενρινόληκτα ο ρηματικός χαρακτήρας -ν- άλλοτε αφομοιώνεται προς το -μ- της κατάληξης και άλλοτε τρέπεται σε -σ-:

αἰσχύνομαι	→	ᾔσχυμμαι
(θ. αισχυν-)		ᾐσχύμμην
μιαίνομαι	→	μεμίασμαι
(θ. μιαν-)		ἐμεμιάσμην

γ) η κλίση γίνεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ - ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ			
Οριστική		Προστακτική	Απαρέμφατο
			Μετοχή
ἤγγελ-μαι	ἠγγέλ-μην	–	
ἤγγελ-σαι	ἤγγελ-σο	ἤγγελ-σο	ἠγγέλ-θαι
ἤγγελ-ται	ἤγγελ-το	ἠγγέλ-θω	
ἠγγέλ-μεθα	ἠγγέλ-μεθα	–	ἠγγελ-μένος
ἤγγελ-θε	ἤγγελ-θε	ἤγγελ-θε	ἠγγελ-μένη
ἠγγελ-μένοι	ἠγγελ-μένοι	ἠγγέλ-θων	ἠγγελ-μένον
εἰσὶ	ἦσαν		

ὤξυμ-μαι	ὠξύμ-μην	–	
ὤξυν-σαι	ὤξυν-σο	ὤξυν-σο	ὠξύν-θαι
ὤξυν-ται	ὤξυν-το	ὠξύν-θω	

Για τον οχυρωματικό τύπο χρόνων αυτών βλ. τις παραπ. 305, 307 και 308 της Γ.Α.Ε.

πεφρουρημένη	—	πεφρουρημένη	πεφρουρημένη	πεφρουρημένη
πεφρουρημένο	σο	πεφρουρημένο	πεφρουρημένο	πεφρουρημένο
πεφρουρημένα	ω	πεφρουρημένα	πεφρουρημένα	πεφρουρημένα
πεφρουρημένοι	—	πεφρουρημένοι	πεφρουρημένοι	πεφρουρημένοι
πεφρουρημένη	ης	πεφρουρημένη	πεφρουρημένη	πεφρουρημένη
πεφρουρημένο	ων	πεφρουρημένο	πεφρουρημένο	πεφρουρημένο
πεφρουρημένα	ων	πεφρουρημένα	πεφρουρημένα	πεφρουρημένα
πεφρουρημένοι	ων	πεφρουρημένοι	πεφρουρημένοι	πεφρουρημένοι
πεφρουρημένη	ης	πεφρουρημένη	πεφρουρημένη	πεφρουρημένη
πεφρουρημένο	ου	πεφρουρημένο	πεφρουρημένο	πεφρουρημένο
πεφρουρημένα	ων	πεφρουρημένα	πεφρουρημένα	πεφρουρημένα
πεφρουρημένοι	ων	πεφρουρημένοι	πεφρουρημένοι	πεφρουρημένοι

IV. Ο παθητικός μέλλοντας και ο παθητικός αόριστος των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων σχηματίζονται κανονικά με την προσθήκη των καταλήξεων -θήσομαι και -θην αντίστοιχα (όπως και στα φωνηεντόληκτα), χωρίς μεταβολή του ρηματικού χαρακτήρα. Π.χ.:

ἀγγέλλομαι (θ. αγγελ-)	ἀγγελ-θήσομαι ἠγγέλ-θην
μιαίνομαι (θ. μιαν-)	μιαν-θήσομαι ἐμιάν-θην

V. Να προσέξετε τις εξαιρέσεις:

α) Τα ρήματα κλίνω, κρίνω, πλύνω και τείνω σχηματίζουν τον παρακείμενο και υπερσυντέλικο της ενεργητικής και της μέσης φωνής, καθώς και τον παθητικό μέλλοντα και αόριστο χωρίς τον ρηματικό χαρακτήρα -ν. Π.χ.

κλίνω (θ. κλιν-) → κέκλικα, κέκλιμαι κλιθήσομαι, ἐκλίθην

κρίνω → κέκρικα, κέκριμαι
(θ. κριν-) κριθήσομαι, ἐκρίθην
πλύνω → πέπλυκα, πέπλυμαι
(θ. πλυν-) πλυθήσομαι, ἐπλύθην
τείνω → τέτακα, τέταμαι
(θ. τειν-) ταθήσομαι, ἐτάθην

β) Όσα από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα, στο οποίο υπάρχει το φωνήεν -ε, τρέπουν το -ε αυτό σε -α στον παρακείμενο και υπερσυντέλικο ενεργητικής και μέσης φωνής καθώς και στον παθητικό μέλλοντα και αόριστο (α΄ και β΄). Π.χ.

σπείρω → ἔσπαρκα, ἔσπαρμαι
(θ. σπερ-) σπαρήσομαι, ἐσπάρην
φθείρω → ἔφθαρκα, ἔφθαρμαι
(θ. φθερ-) φθαρήσομαι, ἐφθάρην
στέλλω → ἔσταλκα, ἔσταλμαι
(θ. στελ-) σταλήσομαι, ἐστάλην

(βλ. και παραγρ. 309 της γραμματικής)

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να συμπληρώσετε τα κενά με τον σωστό τύπο του ρήματος που είναι σε παρένθεση:

1. Φαλῖνος ἠρώτα Κλέαρχον πότερον σπονδὰς ἢ πόλεμον ..... (ἀπαγγέλλω – α' πληθ. οριστ. μελλ.) τῷ βασιλεῖ.
2. Ἀθυμία τοῖς Ἀθηναίοις ἐνέπεσε (=στεναχώρια κατέλαβε τους Αθηναίους ἐπεὶ ..... (ἀγγέλλομαι - γ' εν. υπερσ.) ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή.
3. Νικίας ἄπρακτος ..... (μένω - γ' εν. πρόσ. ορ. αορ.) διὰ τὸ ..... διασπείρομαι - απαρεμφ. παρακειμ.) αὐτῷ τὸ στράτευμα.
4. Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ ..... (σπείρω

- μετοχ. ενεστ.) τοῦ ..... (σπείρω - απαρεμφ. αορ.).
5. Τοῦ Διὸς γάμους ποιοῦντος, πάντα τὰ ζῷα δῶρα ..... (ἀποστέλλω - γ' πληθ. ορ. αορ.), ἕκαστον κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν. Ὄφις δὲ ἕρπων ῥόδον λαβὼν ἐν τῷ στόματι ἀνέβη. Ἰδὼν δὲ αυτὸν ὁ Ζεὺς ..... (ἀποκρίνομαι - γ' εν. ορ. αορ.)· «τῶν ἄλλων πάντων τὰ δῶρα λαμβάνω, ἀπὸ δὲ τοῦ σοῦ στόματος οὐδόλως λαμβάνω». Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι τῶν πονηρῶν αἱ χάριτες τοὺς ἄλλους ..... (διαφθείρω - γ' πληθ. ορ. παρακειμ.).

►Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων τοποθετώντας κατάλληλα τις λέξεις της παρακάτω ομάδας:

1. Ὁ μὴ ..... ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται.

2. Ἐν θέρει οἱ Ἀθηναῖοι τὰς χεῖρας ..... καὶ τὸν Δία ἱκέτευον νέφη ..... ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὕδωρ πέμπειν δι' αὐτῶν.
3. Τὴν μὲν ναῦν ..... κακὸς κυβερνήτης, τὴν δὲ πόλιν κακός τύραννος.
4. Οἱ μετὰ Λεωνίδου εἰς Θερμοπύλας πολλοὺς τῶν ἐναντίων ..... καὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα οὐκ ..... .
5. Ὀρέστης τὰς χεῖρας τῷ τῆς μητρός αἵματι ..... καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἐρινύες ἐπειρῶντο ..... αὐτόν.

διαφθείρειν	φθείρει	δαρεὶς
ἀπέκτειναν	ἦσχυναν	
ἦρον	ἐμίανε	φαίνειν

►Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Δε θα ντροπιάσουμε (καταισχύνω) τα όπλα της πατρίδας αλλά θα

αγωνιστούμε (ἀμύνω) και πολλούς εχθρούς θα φονεύσουμε (κτείνω).
2. Οι Αθηναίοι ντρέπονταν (αἰσχύνομαι), επειδή οι βάρβαροι κατέστρεψαν (διαφθείρω) την Αττική και σκότωσαν (ἀποκτείνω) πολλούς ανθρώπους. Γι' αυτό (διὸ) δεν περίμεναν (ἀναμένω) τους συμμάχους αλλά μόνοι αντιμετώπισαν (ἀμύνομαι + αιτ.) τους εχθρούς.

►Στο επόμενο κείμενο να αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους και να γράψετε το β΄ και γ΄ ενικό πρόσωπο του μέλλοντα, του αορίστου και του παρακειμένου της ίδιας φωνής:

Βάτραχοι δύο ἐν λίμνῃ <u>ἐνέμοντο</u>. Θέρους δὲ ξηρανθείσης τῆς λίμνης, καταλιπόντες ἐκείνην διὰ τὸ μὴ δύνασθαι <u>μένειν</u>, ἐπεζήτουν ἑτέραν. Καὶ δὴ βαθεῖ περιέτυχον φρέατι,

ὅπερ ἰδὼν ἄτερος θατέρῳ ἀγγέλλει· «ἰδοὺ φρέαρ μέγα· συγκατέλθωμεν ἐν αὐτῷ.» Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἀποκρίνεται· «ἂν οὖν καὶ τὸ ἐνθάδε ὕδωρ ξηρανθῇ, πῶς ἀναβησόμεθα;»
Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως κρίνειν περὶ τῶν πραγμάτων.
(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ἐνέμοντο (νέμομαι) = ζούσαν, έβρισκαν τροφή
βαθεῖ περιέτυχον φρέατι = βρήκαν ένα βαθύ πηγάδι
ἄτερος θατέρῳ = ο ένας στον άλλο
ὁ δὲ ὑπολαβὼν = εκείνος δε αφού πήρε τον λόγο

ΕΝΟΤΗΤΑ 13
ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ ΚΥΡΙΩΣ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΤΙΚΕΣ

• Υπενθυμίζεται ότι:

Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο κυρίως αντί ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων).
Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών:
1. Προσωπικές: ἐγώ, σύ, (αὐτός) - ἡμεῖς, ὑμεῖς, (σφεῖς)
2. Δεικτικές: οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ὅδε, ἥδε, τόδε κ.ά.
3. Οριστική ή Επαναληπτική: αὐτός, αὐτή, αὐτό
4. Κτητικές: ἐμός, -ή, -όν, σός, -ή, -όν, ἑός, -ή, -όν
5. Αυτοπαθητικές: ἐμαυτοῦ, ἐμαυτῆς, - σεαυτοῦ, σεαυτῆς - ἑαυτοῦ, ἑαυτῆς κ.λπ.

6. Αλληλοπαθητικές: ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἀλλήλους - ἀλλήλων, ἀλλήλαις, ἀλλήλας - ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἄλληλα
7. Ερωτηματικές: τίς, τί - τίνες, τίνα - ποῖος, ποία, ποῖον κ.ά.
8. Αόριστες: τὶς τὶ - τινές, τινά (ἄττα) κ.ά.
9. Αναφορικές: ὅς, ἥ, ὅ - ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ - ὅστις, ἥτις, ὅ,τι κ.ά.

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Παρατηρήστε στα επόμενα παραδείγματα τους υπογραμμισμένους τύπους:

• Διὰ τοὺς <u>σοὺς</u> λόγους (=αναπόδεικτες κατηγορίες) ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι, καὶ κατηγορεῖς ὡς ὑπὸ τῆς <u>ἐμῆς</u> δυνάμεως καὶ τῶν <u>ἐμῶν</u> χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοι μαρτυρεῖν.
• Χρῆν δ’ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς <u>ἡμετέρας</u> σωτηρίας ταύτην τὴν προθυμίαν

ἔχειν, ἀλλὰ μὴ ὑπὲρ Θηραμένους, ὃς εἰς ἡμᾶς πολλὰ ἐξήμαρτεν.
• Ἀλλ’ οὗτος τὴν μὲν πόλιν ἐχθρὰν ἐνόμιζεν εἶναι, τοὺς δ’ ὑμετέρους ἐχθροὺς φίλους.
• Καίτοι εἰ ἐσωφρόνουν, τοὺς διδασκάλους τῶν σφετέρων ἁμαρτημάτων σφόδρ’ ἂν ἐκόλαζον.
• Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
• Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε.

Οι υπογραμμισμένοι, τύποι είναι κτητικές αντωνυμίες (παραδ. 1-4 και αλληλοπαθητικές αντωνυμίες (παραδ. 5 και 6).

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Ανάλογα με τον αριθμό των κτητόρων, οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τις ακόλουθες μορφές:

Α΄ Για έναν κτήτορα

α΄ πρόσωπο: ἐμός, ἐμή, ἐμόν (=δικός μου, δική μου, δικό μου)
β΄ πρόσωπο: σός, σή, σόν (=δικός σου, δική σου, δικό σου)
γ΄ πρόσωπο: ἑός, ἑή, ἑόν (=δικός του, δική του, δικό του)

Β΄ Για πολλούς κτήτορες

α΄ πρόσωπο: ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (=δικός μας. δική μας, δικό μας)
β΄ πρόσωπο: ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον (= δικός σας, δική σας, δικό σας)
γ΄ πρόσωπο: σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (=δικός τους, δική τους, δικό τους)

• Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα και σχηματίζονται, όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, από το θέμα των αντίστοιχων προ-

σωπικών αντωνυμιών.
• Κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα [σε -ος -η -ον]
Π.χ.: ἐμός, ἐμή, ἐμόν → όπως σοφός, σοφή, σοφόν
ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον → όπως δίκαιος, δικαία, δίκαιον.
• Από τις κτητικές αντωνυμίες γ΄ προσώπου η ἑός, ἑή, ἑόν δεν χρησιμοποιείται από τους πεζογράφους και η σφέτερος, -α, -ον είναι σπάνια. Αντί γι' αυτές χρησιμοποιείται συχνά:
- η γενική της επαναληπτικής αντωνυμίας **αὐτός, αὐτή, αὐτό.**
- η γενική της δεικτικής αντωνυμίας **οὗτος** ή **ἐκεῖνος** για έμφαση.
- η γενική της αυτοπαθητικής αντωνυμίας **ἑαυτοῦ, ἑαυτῶν.**

Δείτε τα επόμενα παραδείγματα:
- Ὁ πατὴρ <u>αὐτοῦ</u> ἐπείσθη μὲν ὑπὸ Περικλέους εἰς ταύτην τὴν γῆν ἀφι-

κέσθαι ἔτη δὲ τριάκοντα ᾤκησε.
- Τοσαύτην σωφροσύνην καὶ δέος ἡ τούτων ἀρετὴ πᾶσιν ἀνθρώποις παρεῖχεν.
- Οὗτοι παιδευθέντες μὲν ἐν τοῖς τῶν προγόνων ἀγαθοῖς, ἄνδρες δὲ γενόμενοι τὴν ἐκείνων δόξαν διέσωσαν.
- Πολλῶν μὲν γὰρ καὶ καλῶν αἴτιοι γεγένηνται τῇ ἑαυτῶν πατρίδι.

• Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή φανερώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα, εμφανίζεται μόνο στον πληθυντικό αριθμό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις.

Κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης:

Πληθυντικός αριθμός

αρσ.	θηλ.	ουδ.
ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των αντωνυμιών που δίνονται σε παρένθεση:

1. Καὶ ἔλεγον πρὸς ……· τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; (ἀλλήλων, αιτ. αρσ.)
2. Οὕτω δ’ ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς …… ὁρῶσιν, ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ’ αὐτοὶ λογοποιοῦσιν (=πλάθουν διάφορες φήμες). (ὑμετέρα)
3. Ὑμεῖς δὲ (ὃ τῶν εὖ φρονούντων ἔργον ἐστὶ) μᾶλλον πιστεύετε τοῖς ὀφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις. (ὑμέτερος + επαναλ. αντων.)
4. Καλέσας δὲ Δάμνιππον λέγω πρὸς αὐτὸν τάδε, «ἐπιτήδειος (=φίλος) μέν μοι τυγχάνεις ὤν, ἥκω δ’ εἰς τὴν …… οἰκίαν, ἀδικῶ δ’ οὐ-

δέν, χρημάτων δ’ ἕνεκα ἀπόλλυμαι. Σὺ οὖν ταῦτα πάσχοντί μοι πρόθυμον παράσχου (=θέσε στη διάθεσή μου) τὴν ..... δύναμιν εἰς τὴν ..... σωτηρίαν.» (**σή**, αυτοπ. αντων. β' πρόσ., **ἐμή**)
5. Ἄξιον δὲ καὶ τοὺς ξένους τοὺς ἐνθάδε κειμένους ἐπαινέσαι, οἳ περὶ τῆς ..... σωτηρίας μαχόμενοι, πατρίδα τὴν ἀρετὴν ἡγησάμενοι, τοιαύτην τοῦ βίου τελευτὴν (=τέλος) ἐποιήσαντο. (**ἡμετέρα**)
6. Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς (=σε) ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλούς, οἱ τὰ μὲν ..... ἀνηλώκασι (=έχουν σπαταλήσει), τοῖς δὲ τὰ ..... σῴζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν. (αυτοπαθ. αντων., **σφέτερον**)
7. Ὅστις γὰρ περὶ τοὺς ..... ἀναγκαίους (=συγγενείς) τοιαῦτα ἁμαρτάνει ἁμαρτήματα, τί ἂν περί

γε (=πράγματι) τοὺς ἀλλοτρίους ποιήσειεν; (αυτοπαθ. αντων.)
8. Μὴ ταρασσέσθω ..... ἡ καρδία (προσωπ. αντων. β' προσ. πληθ.)

►Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να αναγνωρίσετε με τη βοήθεια των πινάκων της γραμματικής σας τα είδη των αντωνυμιών που υπάρχουν σ' αυτό:

Σωκράτης: Πότερον οὖν ἐν ἀνθρώπῳ μόνον νομίζεις τὸ καλὸν εἶναι ἢ καὶ ἐν ἄλλῳ τινί; Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ ἐν ἵππῳ καὶ βοῒ καὶ ἐν ἀψύχοις πολλοῖς. Οἶδα γοῦν οὖσαν καὶ ἀσπίδα καλὴν καὶ ξίφος καὶ δόρυ. Καὶ πῶς, ἔφη, οἷόν τε ταῦτα μηδὲν ὅμοια ὄντα ἀλλήλοις πάντα καλὰ εἶναι: Ἂν νὴ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ ἔργα ὧν ἕνεκα ἕκαστα κτώμεθα εὖ εἰργασμένα ᾖ ἢ εὖ πεφυκότα πρὸς ἃ ἂν δεώμεθα, καὶ ταῦτ', ἔφη ὁ Κριτόβου-

λος, καλά. Οἶσθα οὖν, ἔφη, ὀφθαλμῶν τίνος ἕνεκα δεόμεθα; Δῆλον, ἔφη, ὅτι τοῦ ὁρᾶν. Οὕτω μὲν τοίνυν ἤδη οἱ ἐμοὶ ὀφθαλμοὶ καλλίονες ἂν τῶν σῶν εἴησαν. Πῶς δή; Ὅτι οἱ μὲν σοὶ τὸ κατ᾽ εὐθὺ μόνον ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ καὶ τὸ ἐκ πλαγίου διὰ τὸ ἐπιπόλαιοι εἶναι. Λέγεις σύ, ἔφη, καρκίνον εὐοφθαλμότατον εἶναι τῶν ζῴων; Πάντως δήπου, ἔφη· ἐπεὶ καὶ πρὸς ἰσχὺν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄριστα πεφυκότας ἔχει. Εἶεν, ἔφη, τῶν δὲ ῥινῶν ποτέρα καλλίων, ἡ σὴ ἢ ἡ ἐμή; Ἐγὼ μέν, ἔφη, οἶμαι τὴν ἐμήν, εἴπερ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἕνεκεν ἐποίησαν ἡμῖν ῥῖνας οἱ θεοί. Οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν ὀσμὰς προσδέχεσθαι.

Ξενοφῶντος **Συμπόσιον V 3-6**

καλός, -ή, -όν = ωραίος, καλός
οἷόν τ᾽ (ἐστὶ) = είναι δυνατόν

πεφυκότα (φύομαι) = είναι από τη φύση τους
δὴ = λοιπόν
ἐπιπόλαιοι = γουρλωτοί
καρκίνον = κάβουρα
εὐοφθαλμότατον = αυτός που έχει την οξύτερη όραση
πάντως δήπου = εξάπαντος, βεβαιότατα, αναμφίβολα
εἶεν = καλά
εἴπερ γε = εάν πράγματι στ' αλήθεια
μυκτῆρες(μυκτήρ,ὁ) = ρουθούνια
ἀναπέπτανται (ἀναπετάννυμαι) = είναι ορθάνοιχτα
πάντοθεν = από παντού

ΕΝΟΤΗΤΑ 14
ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

• **Υπενθυμίζεται ότι η Β΄ Συζυγία περιλαμβάνει ρήματα:**

Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑ(ρήματα σε –μι)	
Φωνηεντόληκτα	**Συμφωνόληκτα**
ἵ-στη-μι	δείκ-νυ-μι
τί-θη-μι	μείγ-νυ-μι
ἵ-η-μι	ὄμ-νυ-μι
δί-δω-μι	πτάρ-νυ-μαι

• **Τα συμφωνόληκτα ρήματα, όπως το δείκνυμι (θ. δεικ-) σχηματίζουν τον Ενεστώτα και τον Παρατατικό από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του προσφύματος -νυ- και της κατάληξης. Βλ. και παραγρ. 334 της Γ.Α.Ε.**

• **Από τα φωνηεντόληκτα έχει διδαχθεί το ἵστημι.**

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα:

- Θαυμάζοντός τινος τὰ ἐν Σαμοθράκῃ ἀναθήματα, Διογένης ἔφη, «πολλῷ ἂν ἦν πλέω εἰ καὶ οἱ μὴ σωθέντες ἀνετίθεσαν».
- Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε (=συγχωρήσετε) τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.
- Ἠγεῖτο γὰρ ἅπαν ποιήσειν αὐτόν, εἴ τις ἀργύριον διδοίη.
- Ἀπόδος, ὦ κατάρατε, τὰ πορθμεῖα (=ναύλα).
- Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
- Καὶ ὁ ῥήτωρ δὲ σὺ ἀπόθου (=άφησε κατά μέρος) τῶν ῥημάτων τὴν τοσαύτην ἀπεραντολογίαν.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι ανήκουν στα ρήματα τίθημι, ἵημι, δίδωμι.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι σχηματίζουν τον Ενεστώτα και Παρατατικό με αναδιπλασιαμό (επανάληψη του αρχικού συμφώνου με ένα -ι-. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός): τί-θη-μι (<θί-θη-μι), ἵ-η-μι (<jί-jη-μι), δί-δω-μι και ἵ-στη-μι (< σί-στη-μι· η δασεία υποκατέστησε το αρχικό σ-).
• Τα ρήματα αυτά έχουν δύο θέματα, ένα ισχυρό θη-, jη-, δω-, στη-, και ένα ασθενές θε-, jε-, δο-, στα-.
• Η μέση φωνή τους σχηματίζεται από το ασθενές θέμα, εκτός από την υποτακτική ενεστώτα και αορίστου β΄.
τίθε-μαι, ἵε-μαι, δίδο-μαι και ἵστα-μαι.

• Τα ρήματα αυτά παρουσιάζουν ιδιομορφίες και στην κλίση του αορίστου. Παρατηρήστε τον επόμενο πίνακα:

ενεστώτας	παρατατ.	μέλλοντας
ἵ-στη-μι	ἵ-στη-ν	στή-σω
ἵ-στα-μαι	ἱ-στά-μην	στή-σομαι
		στα-θήσομαι
τί-θη-μι	ἐ-τί-θην	θή-σω
τί-θε-μαι	ἐ-τι-θέ-μην	θή-σομαι
		τε-θήσομαι
ἵ-η-μι	ἵ-η-ν	ἥ-σω
ἵ-ε-μαι	ἱ-έ-μην	ἥ-σο-μαι
		ἐ-θήσομαι
δί-δω-μι	ἐ-δί-δουν	δώ-σω
δί-δο-μαι	ἐ-δι-δό-μην	δώ-σομαι
		δο-θήσομαι

αόριστος	παρακείμ.	υπερσυντ.
ἔστην*	ἕστηκα	ἐ-στή-κειν /
ἐ-στη-σάμην		εἰ-στή-κειν
ἐ-στά-θην		
ἔ-θη-κα	τέ-θη-κα /	
ἐ-θέ-μην	τέ-θει-κα	
ἐ-τέ-θην	τέ-θει-μαι	
ἧ-κα	εἶ-κα	
εἵ-μην	εἶ-μαι	εἵ-μην
εἵ-θην		
ἔ-δω-κα	δέ-δω-κα	ἐ-δε-δώ-κειν
ἐ-δό-μην	δέ-δο-μαι	ἐ-δε-δό-μην
ἐ-δό-θην		

***Ενεργητικός αόριστος με παθητική σημασία**

• Για την κλίση του ενεστώτα, παρατατικού και αορίστου β΄ των ρημάτων αυτών στην ενεργητική και μέση φωνή μελετήστε τους πίνακες της παραγ. 339 της Γ.Α.Ε. (σελ. 220-225).

• Στην προστακτική του αορίστου β΄, ενεργητικού και μέσου, σε σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό πρόθεση, ο τόνος ανεβαίνει, όχι όμως πάνω από τη λήγουσα της προθέσεως, όταν αυτή είναι δισύλλαβη, **ἄφ-ες, ἄφ-ετε, πρόσθες, ἐπί-θες, ἀπό-δος, ἀπό-δοτε, κατά-θου, κατά-θεσθε.**

• Όταν όμως οι τύποι του β΄ ενικού της προστακτικής του μέσου αορίστου β΄ είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση ή με δισύλλαβη που έχει πάθει έκθλιψη, τότε ο τόνος δεν ανεβαίνει: **ἐν-θοῦ, ἀφοῦ (<ἀπὸ+οὗ)**

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **τίθημι, ἵημι** και **δίδωμι** που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.
2. Τοῦτον οἱ τριάκοντα ἀφεῖσαν.
3. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς.
4. Ἡ ναῦς ὑπῆρχε κοινή, ὁμοίως ἀμφοτέρων ἀργύριον ἴσον κατατεθεικότων.
5. Οὗτοι δὲ ἀφέμενοι τοῦ νεανίσκου ἔτυπτον ἐμέ.
6. Πέρας δ’ οὐδὲν ἀλγέων τίθης.
7. Ὅμως μέντοι ἵνα μὴ ὑπὸ τούτου πράγματ’ ἔχοι (=ενοχλείται), δοὺς ἀργύριον ἀπηλλάγη.
8. Ἐὰν δὲ νόμον θῆταί τις, μὴ ἀποβαίνῃ δὲ κατὰ τὸ συμφέρον τῆς πρός ἀλλήλους κοινωνίας (=σχέσης), οὐκέτι (=όχι πια) τοῦτο τὴν τοῦ δικαίου φύσιν ἔχει.

►Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Οὐδεποτ’ ἂν ..... λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον (=αχινό). (β' ενικ. ευκτ. αορ. του τίθημι).

2. Χρὴ δ’, ὅταν μὲν ..... τοὺς νόμους, ὑποῖοί τινές εἰσι σκοπεῖν, ἐπειδὰν δὲ ....., φυλάττειν καὶ χρῆσθαι (=να τους εφαρμόζετε). (β' πληθ. υποτ. ενεστ. και β' πληθ. υποτ. αορ. του τίθεμαι).

3. «Ἡμεῖς», εἶπεν, «ὦ Θεμιστόκλεις, εἰ σωφρονοῦμεν, ἤδη τὴν κενὴν καὶ μειρακιώδη στάσιν (=παιδαριώδη έριδα) ..... ἀρξώμεθα σωτηρίου καὶ καλῆς φιλονεικίας πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλώμενοι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα. (μτχ. αορ. του ἀφίημι).

4. Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι’

οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ..... (γ' εν. οριστ. ενεστ. του **παραδί-δομαι**).

5. Καί ..... ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ..... τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. (β' εν. προστ. αορ και α' πληθ. οριστ. ενεστ. του **ἀφίημι**)

6. Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω ..... δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους (=που κάνουν). (β' πληθ. οριστ. ενεστ. του **διατίθεμαι**).

7. Ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον ..... δίκην καὶ αἰδῶ ἀν-θρώποις. (γ' ενικ. ευκτ. αορ. του **δίδωμι**).

8. Λύκοι πρέσβεις ἔστειλαν τοῖς προβάτοις εἰρήνην ποιῆσαι μετ' αὐ-τῶν διηνεκῆ (=διαρκή), εἰ τοὺς κύνας λάβωσι καὶ διαφθείρωσι, τὰ μωρὰ δὲ

πρόβατα ..... τοῦτο ποιῆσαι. (οριστ. αορ. του **συντίθεμαι** =συμφωνώ).

9. Εὔδοξος δ' ὁ Κνίδιος καὶ Εὐάνθης ὁ Μιλήσιός φασι τῶν Κροίσου τινὰ φίλων λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως ποτήριον χρυσοῦν, ὅπως ..... τῷ σοφωτάτῳ τῶν Ἑλλήνων· τὸν δὲ ..... Θαλῆ. (γ' ενικ. υποτ. αορ. του **δίδωμι**, απαρ. αορ. του **δίδωμι**).

10. Σχολαστικὸς ἐν τῷ πλέειν χειμῶνος ὄντος σφοδροῦ καὶ τῶν οἰκετῶν (=δούλων) κλαιόντων· Μὴ κλαίετε ἔφη· πάντας γὰρ ὑμᾶς ἐν διαθήκαις ἐλευθέρους ..... (α' ενικ. οριστ. αορ. του **ἀφίημι**).

►Να μεταφράσετε τα παρακάτω κείμενα, αφού αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους:

1. Ἐβόα πολλάκις λέγων τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ῥᾴδιον ὑπὸ τῶν θεῶν

δεδόσθαι, ἀποκεκρύφθαι δ’ αὐτῶν ζητούντων μελίπηκτα καὶ μύρα καὶ τὰ παραπλήσια.

Λαέρτιου Διογένους **Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Διογένης**, VI 44

μελίπηκτα (τὰ) = μελόπιτες

2. Ἰδὼν δέ ποτε δύο τινὰς φιλοσόφους κομιδῇ ἀπαιδεύτως ἐν ζητήσει ἐρίζοντας καὶ τὸν μὲν ἄτοπα ἐρωτῶντα, τὸν δὲ οὐδὲν πρὸς λόγον ἀποκρινόμενον, οὐ δοκεῖ, ὑμῖν, ἔφη, ὦ φίλοι, ὁ μὲν ἕτερος τούτων τράγον ἀμέλγειν, ὁ δὲ αὐτῷ κόσκινον ὑποτιθέναι;

Λουκιανού **Δημώνακτος βίος** 28

κομιδῇ (επιρ.) = ολότελα
ἐν ζητήσει = κατά την έρευνα ενός ζητήματος
ἄτοπα = παράδοξα, παράλογα
οὐδὲν πρὸς λόγον = τίποτα σχετικό

ἀμέλγειν = ότι αρμέγει

3. Ὄνος ἀκούσας τεττίγων ᾀδόντων ἥσθη ἐπὶ τῇ εὐφωνίᾳ καὶ ζηλώσας αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπυνθάνετο τί αἰτούμενοι τοιαύτην φωνὴν ἀφιᾶσι. Τῶν δὲ εἰπόντων· «δρόσον,» ὁ ὄνος προσμένων τῇ τροφῇ τῆς δρόσου λιμῷ διεφθάρη.

Αἰσώπου **Μῦθοι** 184 (B.E. Perry)

ἐπὶ τῇ εὐφωνίᾳ = από την ωραία τους φωνή
τί αἰτούμενοι = τι τρώνε και...
προσμένων τῇ τροφῇ = επιμένοντας να τρέφεται
διεφθάρη (διαφθείρομαι) = ψόφησε

4. Ἐπαίτης ᾔτησε Λάκωνα· «ἀλλὰ εἰ δοίην σοι,» ἔφη, «μᾶλλον πτωχεύσεις, τῆς δὲ ἀσχημοσύνης σου ταύτης ὁ πρῶτος μεταδοὺς αἴτιος, ἀργόν σε ποιήσας.»

Πλουτάρχου **Ἠθικὰ** 235 F

ᾔτησε = ζήτησε ελεημοσύνη
ἀσχημοσύνης = ανάρμοστης συμπεριφοράς
ἀργὸν = οκνηρό

5. Ὥσπερ δὲ τὸ παλαιὸν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ πρότερον μὲν μόνος ὁ χορὸς διεδραμάτιζεν, ὕστερον δὲ Θέσπις ἕνα ὑποκριτὴν ἐξεῦρεν ὑπὲρ τοῦ διαναπαύεσθαι τὸν χορὸν καὶ δεύτερον Αἰσχύλος, τὸν δὲ τρίτον Σοφοκλῆς καὶ συνεπλήρωσεν τὴν τραγωδίαν, οὕτως καὶ τῆς φιλοσοφίας ὁ λόγος πρότερον μὲν ἦν μονοειδὴς ὡς ὁ φυσικός, δεύτερον δὲ Σωκράτης προσέθηκε τὸν ἠθικόν, τρίτον δὲ Πλάτων τὸν διαλεκτικὸν καὶ ἐτελεσιούργησε τὴν φιλοσοφίαν.

Λαερτίου Διογένους **Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Πλάτων, III 56**

διεδραμάτιζεν = έπαιζε στο έργο μέχρι το τέλος
ἦν μονοειδής = ήταν ενός είδους, είχε ένα θέμα
ἐτελεσιούργησε = ολοκλήρωσε

ΕΝΟΤΗΤΑ 15
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε την αντιστοιχία των παραλλήλων παραδειγμάτων στους παρακάτω πίνακες:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. Φησὶν ὁ κατήγορος· «οὗτος οὐ δικαίως λαμβάνει τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον».	1α. Φησὶν ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον.
2. Λέγει ὁ κατήγορος· «οὗτος ὑβριστής ἐστι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διακείμενος».	2α. Λέγει, ὡς ὑβριστής εἰμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διακείμενος

3. Μιλτιάδης λέγει (εἰ-
-πών·) «φύλακα ἕστω
τῇ πατρίδι βοηθεῖν».

4. Χαρίσοφος ἤκουε.
Κῦρος στρατεύει ἐφ' ὃν
«Κῦρος Χαρίσοφος ἤκουσε.
Κλεάρχου.»

5. Ἀλεξάνδρου ἐκέλευσε.
«Ἐθέτω ὡς ἑαυτῷ Πάρ-
μενίωνα.»

6. Ἀνηθώλιος ἤρετο
(=ρώτησε) Κῦρον.
«Παραγένεσθε τί;

3α. Μιλτιάδης λέγει ὅτι ἀνα-
-γκαῖόν ἐστι τῇ πατρίδι βοηθεῖν.
3β. Μιλτιάδης εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ πατρίδι βοηθεῖν.

4α. Χαρίσοφος Κῦρον ἤκουε Κλεάρχου.
4β. Χαρίσοφος ἤκουσε Κῦρον Κλεάρχου.

5α. Ἀλεξάνδρου ἐκέλευσε Παρμενίωνα ἑαυτῷ ὡς ἐλθεῖν.

6α. Ἀνηθώλιος ἤρετο Κῦρον, εἰ τι παραγένοιτο.

7. Οὗτος λέγει· «μανθάνω ἃ οὐκ ἐπίσταμαι».	7α. Οὗτος λέγει ὅτι μανθάνει ἃ οὐκ ἐπίσταται.
8. Οἱ στρατιῶται ηὔχοντο· «σωτήρια θύσομεν (=θα κάνουμε ευχαριστήριες θυσίες) ἔνθα ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφικώμεθα».	8α. Οἱ στρατιῶται ηὔχοντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοιντο.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω παραδείγματα, ένας συγγραφέας έχει δυο τρόπους για να μεταφέρει σ' εμάς τα λόγια κάποιου προσώπου:

α) Ο ένας τρόπος είναι να τα γράψει όπως ακριβώς ειπώθηκαν από το συγκεκριμένο πρόσωπο, χωρίς καμιά μεταβολή, αλλά μόνο με την πρόταξη ή παρεμ-

βολή κάποιου ρήματος, όπως π.χ. φησί, λέγει, ἤκουε, ἐκέλευε κ.ά. Στην περίπτωση αυτή ο λόγος ονομάζεται ευθύς (ή άμεσος).
β) Ο άλλος τρόπος είναι να τα εξαρτήσει από κάποιο ρήμα και να τα μεταφέρει σ' εμάς έμμεσα και κάπως παραλλαγμένα σε σχέση μ' αυτά που πραγματικά είπε ο αρχικός ομιλητής. Στην περίπτωση αυτή, ο λόγος καλείται πλάγιος (ή έμμεσος).

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο, γίνεται με ορισμένες αρχές, οι οποίες σχετίζονται:
α) Με το περιεχόμενο των προτάσεων (δηλαδή, αν οι προτάσεις του ευθέος λόγου είναι προτάσεις κρίσεως, επιθυμίας ή ερωτηματικές).

β) Με το είδος του ρήματος της εξάρτησης (π.χ. λεκτικό, γνωστικό, κελευστικό, ερωτηματικό κ.ά.)
γ) Με τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται το ρήμα της εξάρτησης (δηλαδή, αν βρίσκεται σε χρόνο αρκτικό ή ιστορικό).
δ) Με την έγκλιση των δευτερευουσών προτάσεων του ευθέος λόγου.
Πιο συγκεκριμένα:

Ι. Οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:
α) Σε ειδικό απαρέμφατο, ύστερα από ρήματα λεκτικά (π.χ. λέγω, φημί, ὁμολογῶ, διδάσκω κ.ά.), γνωστικά (π.χ. γιγνώσκω, μανθάνω, οἶδα, ἐπίσταμαι κ.ά.) αισθητικά (π.χ. αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω κ.ά). και δοξαστικά (π.χ. δοκῶ, ἡγοῦμαι, νομίζω, κρίνω κ.ά). (παράδειγμα 1α).

β) Σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση μετά από ρήματα λεκτικά, γνωστικά και αισθητικά. (Παραδείγματα 2α, 3α και 3β).

γ) Σε κατηγορηματική μετοχή μετά από ρήματα γνωστικά, αισθητικά και όσα σημαίνουν αγγελία (π.χ. ἀγγέλλω, δηλῶ κ.ά.). (Παράδειγμα 4).

ΙΙ. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται: Σε τελικό απαρέμφατο ύστερα από ρήματα κελευστικά (π.χ. κελεύω, προτρέπω, παραινῶ κ.ά.), απαγορευτικά (π.χ. ἀπαγορεύω, κωλύω κ.ά.) και ευχετικά (π.χ. εὔχομαι). (Παράδειγμα 5).

ΙΙΙ. Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέπονται: Σε πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις) ύστερα από ρήματα που σημαίνουν ερώτηση (ἐρωτῶ, πυνθάνομαι κ.ά.) απορία (ἀπορῶ,

θαυμάζω κ.ά.), φροντίδα (ἐπιμελοῦμαι, φροντίζω κ.ά.) πράξη (πράττω, πειρῶμαι κ.ά.). Βλ. παράδειγμα 6.

• Υπενθυμίζουμε ότι οι δευτερεύουσες προτάσεις του πλαγίου λόγου (ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές) ακολουθούν τους κανόνες εκφοράς των αντίστοιχων δευτερευουσών προτάσεων. Σε περίπτωση όμως που το ρήμα της εξάρτησης βρίσκεται σε ιστορικό χρόνο (παρατατικό, αόριστο της οριστικής ή υπερσυντέλικο), τότε, αντί οριστικής, εκφέρονται συχνά με ευκτική, η οποία καλείται ευκτική του πλαγίου λόγου. (Βλ. τη διαφορά στα παραδείγματα 3α και 3β).

IV. Οι δευτερεύουσες προτάσεις του ευθέος λόγου διατηρούνται και στον πλάγιο λόγο.
Οι προτάσεις αυτές:

α) Αν εξαρτώνται από ρήμα αρκτικού χρόνου (δηλαδή ενεστώτα, μέλλοντα ή παρακειμένου), τότε διατηρούν τον χρόνο και την έγκλισή τους με πιθανή αλλαγή μόνο του προσώπου του ρήματος. (Βλ. το παράδειγμα 7α).
β) Αν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου, τότε μετατρέπουν –όχι υποχρεωτικά– την απλή οριστική και την υποτακτική σε ευκτική του πλαγίου λόγου (παράδειγμα 8α). (Για τον πλάγιο λόγο βλ. και τις παραγράφους 180-183 του Σ.Α.Ε.)

ΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ	ΡΗΜΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ
Κύριες προτάσεις κρίσεως	λεκτικό γνωστικό αισθητικό δοξαστικό	ειδικό απαρέμφατο
	λεκτικό γνωστικό αισθητικό	ειδική πρόταση
	γνωστικό αισθητικό αγγελίας	κατηγορηματική μετοχή

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ	ΡΗΜΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	κελευστικό απαγορευτικό ευχετικό	τελικό απαρέμφατο
Κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις)	ερώτησης απορίας φροντίδας πράξης	πλάγια ερωτηματική πρόταση (πλάγια ερώτηση)
Δευτερεύουσες προτάσεις	οποιοδήποτε	αμετάβλητες ως προς το είδος, με πιθανή αλλαγή της έγκλισης

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να γίνουν όλες οι δυνατές μετατροπές από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. «Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδὸς πλὴν ταύτης».	1.- Οἱ ἡγεμόνες (=οι οδηγοί) λέγουσιν .... - Οἱ ἡγεμόνες ἔλεγον ....
2. «Ποιήσω δίκαια πράττων τοῦτο;»	2.- Σωκράτης ἠπόρει ....
3. «Πάλαι (=από παλιά) προδότης οὗτός ἐστιν».	3.- Λακεδαιμόνιοι ἴσασι (οἶδα) ....

4. «Λαμβάνετε τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν φρουρίων κωμῶν».

5. «Θησεὺς ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκκλησίᾳ».

6. Παρὰ τὴν Θηβαίοις;»

(=ρωτούσαν, συμβουλεύοντο Πλατωνικῆς τοὺς θεοὺς ἐπήρατον)

.....

.....

.....

4.- Ἀναξίβιος ἐκέλευσε τοὺς στρα-

τηγούς .....

.....

5.- Ἀθηναῖοι ἐγίγνωσκον .....

.....

.....

6.- Πλατωνικῆς τοὺς θεοὺς ἐπήρατον

(=ρωτούσαν, συμβουλεύοντο)

.....

.....

.....

▲ Στα παρακάτω παραδείγματα να μετατρέψετε τη φρά-

ση λόγου σε ευθύ, συμφωνα με το υποδειγμα.

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. «Ἴητε εἰς Λακεδαίμονα· οὐ γάρ εἰμι ἐγὼ κύριος».	1. Ὁ Ἄγις ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι· οὐ γὰρ εἶναι αὐτὸς κύριος.
2.	2. Εἷς τῶν λοχαγῶν προέ-
.....	τρεπεν αὐτοὺς ἄλλους
.....	στρατηγοὺς ἑλέσθαι.
3.	3. Κλέαρχος ἔλεγε τοῖς
.....	στρατηγοῖς ὅτι οὐ δύνανται
.....	τὸν Τίγρητα ποταμὸν
.....	διαβῆναι ἄνευ πλοίων.
4.	4. Ἡ μήτηρ διηρώτα Κῦρον
.....	πότερον βούλοιτο, μένειν ἢ
.....	ἀπιέναι.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΛΟΓΟΣ	ΕΥΘΥΔΗΜΟΥ ΛΟΓΟΣ
5. Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί γε ἐθέλουσιν ὑπὸ φιλοτιμίας ἀνθρώπους καὶ πολλούς, οἳ τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φαῦλοί εἰσιν, ἐν δὲ τῷ ἀγωνίζεσθαι δεινοὶ τὸ σῶμα κινεῖν καὶ τὴν ψυχὴν ἐρρωμένοι.	5. .....
6. Οἱ στρατηγοὶ ἔλεγον, ὅτι τὴν ἀναίρεσιν (=πτῶμα περι-) τῶν νεκρῶν ἀνῃροῦντο (ἀνῃροῦντο) τῷ κοινῷ προσήκειν ἀναιρεῖσθαι.	6. .....

►Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Οι Αθηναίοι υπόσχονταν (ὑπισχνοῦμαι + δοτ. + απαρ.) στους Μεγαρείς ότι δεν θα επιτρέψουν να εισβάλουν οι Λακεδαιμόνιοι στην Αττική.
2. Ο Ξενοφών γνώριζε (γιγνώσκω) ότι ο Κύρος είχε πεθάνει (ἀποθνῄσκω) στη μάχη.
3. Οι στρατηγοί παρότρυναν τον Επαμεινώνδα (παρακελεύομαί τινι + απαρ.) να μη μάχεται αλλά να παρατάσσεται (τάττομαι) πίσω απ' αυτούς (ὄπισθεν αὐτῶν).
4. Οι Θηβαίοι αμέσως μετά τη μάχη στα Λεύκτρα έστειλαν αγγελιαφόρο (πέμπω ἄγγελον) στην Αθήνα και παρακάλεσαν (κελεύω) τους Αθηναίους να τους βοηθήσουν και να τιμωρήσουν τους Λακεδαιμόνιους.

5. Ο Ξενοφώντας άκουσε τους στρατιώτες να φωνάζουν (βοῶ) θάλασσα θάλασσα.

►Να μεταφράσετε τα κείμενα:

1. Σόλων ἐκείνην εἶπεν ἄριστα τὴν πόλιν οἰκεῖσθαι, ἐν ᾗ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας συμβαίνει τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον, ἐν ᾗ τοὺς κακοὺς ἀμύνεσθαι.

οἰκεῖσθαι (οἰκοῦμαι) = ότι διοικείται ἐν ᾗ… ἀμύνεσθαι = στην οποία οι κακοί τιμωρούνται

2. Σόλων ἐρωτηθεὶς πῶς ἄν μὴ γίγνοιτο ἀδίκημα ἐν πόλει εἶπεν· εἰ ὁμοίως ἀγανακτοῖεν οἱ μὴ ἀδικούμενοι τοῖς ἀδικουμένοις.

3. Ζήνων ἔφη δεῖν τὰς πόλεις κοσμεῖν οὐκ ἀναθήμασιν, ἀλλὰ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

ἀναθήμασιν (ἀνάθημα, τὸ) = με αφιερώματα, αγάλματα

4. Ἀρκεσίλαος ἔλεγεν, ὥσπερ ὅπου φάρμακα πολλὰ καὶ ἰατροὶ πολλοί, ἐνταῦθα νόσοι πλεῖστοι, οὕτω δὴ καὶ ὅπου νόμοι πλεῖστοι, ἐκεῖ καὶ ἀδικίαν εἶναι μεγίστην.

(Στοβαίου, Ἀνθολόγιον, 76, 77, 88 και 91)

ΕΝΟΤΗΤΑ 16
ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ
(ΣΕ –ΜΙ)
(ΕΙΜΙ, ΦΗΜΙ, ΟΙΔΑ, ΔΕΔΟΙΚΑ)

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Μελετήστε τα παραδείγματα:

• Διογένης ἡμέρας ποτὲ λύχνον ἅψας (=αφού άναψε) περιήει· πυνθανομένων δέ τινων «πρὸς τί τοῦτο;» ἔλεγεν ἄνθρωπον ζητεῖν.
• Διογένης ἐρωτηθεὶς διὰ τί τὸ χρυσίον χλωρόν ἐστιν ἔφη, «ὅτι πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐπιβουλεύοντας».
• Ἐρωτήσαντος δέ τινος Δημώνακτα τίς αὐτῷ ὅρος (= ορισμός) εὐδαιμονίας εἶναι δοκεῖ, μόνον εὐδαίμονα ἔφη τόν ἐλεύθερον· ἐκείνου δὲ φήσαντος πολλοὺς ἐλευθέρους εἶναι, Ἀλλ᾽ ἐκεῖνον νομίζω τὸν μήτε ἐλπίζοντά τι μήτε δεδιότα.

• Πέμπτος δὲ ὁ Κλεόβουλος ἔφη, μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον, ὅταν τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον.
• Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος ἐρωτηθεὶς ὑπό Διονυσίου διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλούσιοι ἐπὶ τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκέτι (=όχι πλέον), ἔφη, «ὅτι οἱ μὲν ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δ' οὐκ ἴσασιν.»

Οι υπογραμμισμένες λέξεις στα παραδείγματα είναι τύποι των ρημάτων **εἶμι**, **φημί**, **δέδοικα** και **οἶδα**.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα ρήματα αυτά κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -μι με κάποιες διαφορές, σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες:

Ι. ρ. εἶμι (=θα πάω, θ. ισχυρό εἰ- και αδύνατο ἰ-)

Οριστική		Υποτακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός	
εἶ-μι	ᾖ-α/ᾔ-ειν	ἴ-ω
εἶ	ᾔ-ειϛ/ᾔ-εισθα	ἴ-ῃϛ
εἶ-σι	ᾔ-ει	ἴ-ῃ
ἴ-μεν	ᾖ-μεν	ἴ-ωμεν
ἴ-τε	ᾖ-τε	ἴ-ητε
ἴ-ασι(ν)	ᾖ-σαν/ᾔ-εσαν	ἴ-ωσι(ν)

Ευκτική	Προστακτική
ἴ-οιμι/ἰ-οίην	-
ἴ-οιϛ/ἰ-οίηϛ	ἴ-θι
ἴ-οι/ἰ-οίη	ἴ-τω
ἴ-οιμεν	-
ἴ-οιτε	ἴ-τε
ἴ-οιεν	ἰ-όντων/ἴ-τωσαν

Απαρέμφατο: ἰ-έναι

Μετοχή: ἰ-ὼν (ἰόντος), ἰ-οῦσα (ἰούσης), ἰ-ὸν (ἰόντος)

ΙΙ. ρ. φημί (=λέω,ισχυρίζομαι, θ. ισχυρό φη- και αδύνατο φᾰ-)

Οριστική		Υποτακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός	
φη-μὶ	ἔ-φη-ν	φῶ
φὴ-ς/φῂ-ς	ἔ-φη-σθα/ἔ-φη-ς	φῇς
φη-σὶ(ν)	ἔ-φη	φῇ
φα-μὲν	ἔ-φα-μεν	φῶ-μεν
φα-τὲ	ἔ-φα-τε	φῆ-τε
φα-σὶ(ν)	ἔ-φα-σαν	φῶ-σι(ν)

Ευκτική	Προστακτική
φαίη-ν	-
φαίη-ς	φά-θι
φαίη	φά-τω
φαίη-μεν/φαῖ-μεν	-
φαίη-τε/φαῖ-τε	φά-τε
φαίη-σαν/φαῖ-εν	φά-των/(φά-τωσαν)

Απαρέμφατο ενεστώτα: φά-ναι
Μετοχή ενεστώτα: φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον
Μέλλ.: φή-σω Αόρ.: ἔ-φη-σα

III. οἶδα (=γνωρίζω, θ. ισχυρό Fειδ-=ειδ- και με τροπή του ε σε ο: οἰδ, αδύνατο Fιδ=ἰδ-).

Οριστική	
Παρακ/νος με σημασία Ενεστώτα	**Υπερσ/κος με σημασία Παρατατικού**
οἶδ-α	ᾔδ-η / ᾔδ-ειν
οἶσθ-α	ᾔδ-ησθα / ᾔδ-εις
οἶδ-ε	ᾔδ-ει(ν)
ἴσ-μεν	ᾔδ-ε-μεν / ᾖσ-μεν
ἴσ-τε	ᾔδ-ε-τε / ᾖσ-τε
ἴσ-ασι(ν)	ᾔδ-ε-σαν / ᾖσ-αν

Υποτακτ.	Ευκτική	Προστακτική
εἰδῶ	εἰδείη-ν	-
εἰδῇς	εἰδείη-ς	ἴσ-θι
εἰδῇ	εἰδείη	ἴσ-τω
εἰδῶμεν	εἰδεῖ-μεν	-
εἰδῆτε	εἰδεῖ-τε	ἴσ-τε
εἰδῶσι(ν)	εἰδεῖ-εν	ἴσ-των/(ἴστωσαν)

Απαρέμφατο: εἰδ-έναι

Μετοχή: εἰδ-ὼς (εἰδότος), εἰδ-υῖα (εἰδυίας), εἰδ-ὸς (εἰδότος)
Μέλλοντας: εἴ-σομαι / εἰδή-σω

IV. ρ. δέδοικα ή δέδια (=φοβούμαι, θ. ισχυρό δει- και με τροπή του ε σε ο: δοι-, αδύνατο δι-)

Οριστική	
Παρακείμενος με σημασία Ενεστώτα	Υπερυντέλικος με σημασία Παρατατικού
δέ-δοι-κα/δέ-δι-α	ἐ-δε-δοί-κειν
δέ-δοι-κας/δέ-δι-ας	-κεις
δέ-δοι-κε/δέ-δι-ε	-κει
δε-δοί-καμεν/ δέ-δι-μεν	-κεμεν
δε-δοί-κατε/δέ-δι-τε	-κετε
δε-δοί-κασι(ν)	-κεσαν/
δε-δί-ασι(ν)	ἐ-δέ-δι-σαν

Υποτακτική	Προστακτική
-	-
-	(δέ-δι-θι)
δε-δί-ῃ	(δε-δί-τω)
-	-
-	-
δε-δί-ωσι(ν)	-

Απαρέμφ.: δεδοι-κέναι / δε-δι-έναι
Μετοχή: δε-δοι-κὼς / δε-δι-ὼς (δεδιότος), δε-δοι-κυῖα/δε-δι-υῖα (δεδιυίας), δε-δοι-κὸς / δε-δι-ὸς (δεδιότος)
Μέλλοντας: δεί-σομαι
Αόριστος: ἔ-δει-σα

• Μερικά άλλα ρήματα σχηματίζουν μόνο ορισμένους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι π.χ. τέ-θνη-κα (=έχω πεθάνει), το απρόσωπο χρὴ (=πρέ-πει). (Βλ. Γραμματική σελ. 237-8).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να βρείτε και να αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων εἶμι, φημί, οἶδα και δέδοικα που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Ὑμεῖς μὲν ἅπιτε πρὸς τὸ δικαστήριον εὐθεῖαν ἐκείνην προϊόντες (=προχωρώντας) προΐωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς.
2. Καὶ εἰ μηδένα ἀνθρώπων ᾐσχύνου, τοὺς θεοὺς ἐχρῆν σε δεδιέναι.
3. Πολλοὶ καὶ τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων ἥκουσιν εἰσόμενοι τίνα γνώμην περὶ τούτων ἔξετε.
4. Οὐδὲν ἔφη Θαλῆς τὸν θάνατον διαφέρειν τοῦ ζῆν. «Σὺ οὖν,» ἔφη τις, «διὰ τί οὐκ ἀποθνῄσκεις;» «Ὅτι,» ἔφη, «οὐδὲν διαφέρει.»
5. Σχολαστικοί δύο ὁμοῦ ἐβάδιζον. Ἰδὼν οὖν ὁ ἕτερος αὐτῶν μέλαιναν

ὄρνιν· Ἀδελφέ, φησίν, ἴσως ταύτης ὁ ἀλεκτρυὼν ἀπέθανεν.
6. Ἐτεῇ (=στήν πραγματικότητα) δὲ οὐδὲν ἴσμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
7. Οἱ δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἔφευγον, δεδιότες εἷς ἕκαστος μὴ συλληφθείη.

►Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Οὕτω γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀσθένειαν ἑώρων καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν ἠπίσταντο, ὥστε πρότερον ..... τὰ μέλλοντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πραχθήσεσθαι. (παρ. του **οἶδα**, γ΄ πληθ.)

2. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι πᾶσιν εἶναι δῆλον ὅτι φεύγουσι μὲν οἱ περὶ αὐτῶν ..... διώκουσι (=καταδιώκουν) δὲ οἱ βουλόμενοί τι ποιῆσαι κακόν. (μτχ. ενεστ. του **δέδια**).

3. Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτα λέγω, Φαλῖνος καὶ Διοκλῆς ..... (οριστ. ενεστ. του **οἶδα**, γ΄πληθ.).

4. Ηὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα ..... ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. (μτχ. ενεστ. του **οἶδα**).

5. Διογένης εἰς θέατρον ..... ἐναντίος (=αντιμέτωπος) τοῖς ..... ἐρωτηθεὶς δὲ διὰ τί, «τοῦτο,» ..... ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἐπιτηδεύω (=επιδιώκω) ποιεῖν. (πρτ. του **εἴσειμι**, γ΄ ενικ. / μτχ. ενεστ. του **ἔξειμι** / πρτ. του **φημί**, γ΄ ενικ.).

6. Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία .....· ἐγὼ δὲ ..... ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυναστείαν (=εξουσία). (οριστ. ενεστ. του **φημί**, γ΄ ενικ. / ευκτ. ενεστ. του **φημί**, α΄ ενικ.).

7. Οὐδὲ οἶδ’ ὅπως ἂν ..... τις ὂν (=ότι συμβαίνει) τὸ μὴ γενόμενον (ευκτ. ενεστ. του οἶδα, γ΄ ενικ.).

8. Λέγεται δ’ ἀγόμενος ὑπὸ γραὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἄστρα κατανοήσῃ (=παρατηρήσει), εἰς βόθρον (=λάκκο) ἐμπεσεῖν καὶ αὐτῷ ἀνοιμώξαντι (=όταν φώναξε βοήθεια) ..... τὴν γραῦν· «σὺ γάρ, ὦ Θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐ δυνάμενος ἰδεῖν τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴει γνώσεσθαι;» (απαρ. ενεστ. του φημί).

►Να μεταφράσετε τα παρακάτω κείμενα, αφού αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων εἶμι, φημί, οἶδα και δέδοικα που θα συναντήσετε:

1. Εἰπόντος δέ τινος τῶν ἑταίρων, Ἀπίωμεν, Δημῶναξ, εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ προσευξώμεθα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, πάνυ, ἔφη, κωφὸν ἡγῇ τὸν

Ἀσκληπιόν, εἰ μὴ δύναται κἀντεῦθεν ἡμῶν εὐχομένων ἀκούειν.
Λουκιανού **Δημώνακτος Βίος** I, 9, 29

ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ = για τον γιο μου

2. Ἐπεὶ δέ ποτε πλεῖν μέλλοντα αὐτῷ διὰ χειμῶνος ἔφη τις τῶν φίλων, Οὐ δέδοικας μὴ ἀνατραπέντος τοῦ σκάφους ὑπό ἰχθύων καταβρωθῇς; Ἀγνώμων ἄν εἴην, ἔφη, ὀκνῶν ὑπὸ ἰχθύων καταδασθῆναι τοσούτους αὐτὸς ἰχθῦς καταφαγών.
Λουκιανός, ό.π. I, 9, 35

καταβρωθῇς (καταβιβρώσκομαι) = σε καταβροχθίσουν
ὀκνῶν = εάν δείλιαζα
καταδασθῆναι (καταδατέομαι) = να κατασπαραχθώ

3. Παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καί φησιν,

«εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες.»
Ὁ δέ, «καὶ σύ,» εἶπεν, «εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἄν λάχανα ἔπλυνες.»

Λαερτίου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Ἀρίστιππος**, II 68

παριόντα = όταν περνούσε (ο Αρίστιππος)
ἔσκωψεν = περιγέλασε
προσφέρεσθαι = να τρως
οὐκ ἂν… ἐθεράπευες = δεν θα πρόσφερες τις υπηρεσίες σου

►Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους:

Λέων γηράσας καὶ μὴ δυνάμενος δι’ ἀλκῆς ἑαυτῷ τροφὴν πορίζων ἔγνω δεῖν δι’ ἐπινοίας τοῦτο πρᾶξαι.

Καὶ δὴ παραγενόμενος εἴς τι σπήλαιον καὶ ἐνταῦθα κατακλιθεὶς προσεποιεῖτο τὸν νοσοῦντα· καὶ οὕτω τὰ παραγενόμενα πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν ζῷα συλλαμβάνων κατήσθιε. Πολλῶν δὲ θηρίων καταναλωθέντων ἀλώπηξ τὸ τέχνασμα αὐτοῦ συνεῖσα παρεγένετο, καὶ στᾶσα ἄπωθεν τοῦ σπηλαίου ἐπυνθάνετο αὐτοῦ πῶς ἔχοι. Τοῦ δὲ εἰπόντος «κακῶς» καὶ τὴν αἰτίαν ἐρομένου δι' ἣν οὐκ εἴσεισιν, ἔφη «ἀλλ' ἔγωγε εἰσῆλθον ἄν, εἰ μὴ ἑώρων πολλῶν εἰσιόντων ἴχνη, ἐξιόντος δὲ οὐδενός.»

Αἰσώπου Μῦθοι 142 (B. E.Perry)

πορίζειν = να βρίσκει
ἔγνω (γιγνώσκω) = κατάλαβε
δι' ἐπινοίας = με πονηριά
παραγενόμενος = αφού πήγε
συνεῖσα = που αντιλήφθηκε
ἐρομένου (ἐρωτῶ) = και ρώτησε

ΕΝΟΤΗΤΑ 17
ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β΄ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ –ΜΙ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- Ἰδών ποτε Διογένης Ὀλυμπιονίκην πρόβατα νέμοντα, «ταχέως,» εἶπεν, «ὦ βέλτιστε (=φίλε μου) μετέβης ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ Νέμεα.»
- Πρὸς τοὺς συμβουλεύοντας τὸν ἀποδράντα αὐτοῦ δοῦλον ζητεῖν, «γελοῖον,» Διογένης ἔφη, «εἰ Μάνης μὲν χωρὶς Διογένους ζῇ, Διογένης δὲ χωρὶς Μάνου οὐ δυνήσεται.»
- Ἐπάταξεν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν λίθῳ καὶ αἷμα ἐρρύη.
- Ἐρωτηθεὶς Θαλῆς τί δύσκολον, ἔφη, «τὸ ἑαυτὸν γνῶναι·» τί δὲ εὔ-

κολον, «τῷ ἄλλῳ ὑποθέσθαι (=το να συμβουλεύεις).»
- Κυμαῖος ἐν τῷ κολυμβᾶν βροχῆς γενομένης διὰ τὸ μὴ βραχῆναι εἰς τὸ βάθος κατέδυ.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι τύποι αορίστου β΄ των βαρυτόνων ρημάτων **μεταβαίνω, ἀποδιδράσκω, ῥέω, γιγνώσκω, καταδύομαι.**

Ο αόριστος β΄ των ρημάτων αυτών κλίνεται σύμφωνα με το **ἔστην** (αόρ. β΄ του ρ. **ἵστημι**), όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β΄

Οριστική

ἔ-βη-ν	ἔ-δρᾱ-ν	ἐρρύη-ν	ἔ-γνω-ν	ἔ-δυ-ν
ἔ-βη-ς	ἔ-δρα-ς	ἐρρύη-ς	ἔ-γνω-ς	ἔ-δυ-ς
ἔ-βη	ἔ-δρα	ἐρρύη	ἔ-γνω	ἔ-δυ
ἔ-βη-μεν	ἔ-δρα-μεν	ἐρρύη-μεν	ἔ-γνω-μεν	ἔ-δυ-μεν
ἔ-βη-τε	ἔ-δρα-τε	ἐρρύη-τε	ἔ-γνω-τε	ἔ-δυ-τε
ἔ-βη-σαν	ἔ-δρα-σαν	ἐρρύη-σαν	ἔ-γνω-σαν	ἔ-δυ-σαν

Υποτακτική

βῶ	δρῶ	ῥυῶ	γνῶ	δύ-ω
βῇς	δρᾷς	ῥυῇς	γνῷς	δύ-ῃς
βῇ	δρᾷ	ῥυῇ	γνῷ	δύ-ῃ
βῶμεν	δρῶμεν	ῥυῶμεν	γνῶμεν	δύ-ωμεν
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.

Ευκτική

βαί-ην	δραί-ην	ῥυείη-ν	γνοίη-ν
βαί-ης	δραί-ης	ῥυείη-ς	γνοίη-ς
βαί-η	δραί-η	ῥυείη	γνοίη
βαῖ-μεν	δραῖ-μεν	ῥυεῖ-μεν	γνοῖμεν
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.

Προστακτική

βῆ-θι	δρᾶ-θι	γνῶ-θι	δῦ-θι
βή-τω	δρά-τω	γνώ-τω	δύ-τω
βῆ-τε	δρᾶ-τε	γνῶ-τε	δῦ-τε
βά-ντων ή	δρά-ντων ή	γνό-ντων ή	δύ-ντων ή
βή-τωσαν	δρά-τωσαν	γνώ-τωσαν	δύ-τωσαν

Απαρέμφατο				
βῆ-ναι	ὀρε-ῦναι	ῥῠῆ-ναι	γνῶ-ναι	δῦ-ναι
Μετοχή				
βάς (βάντος)	ὀρούς (ὀρόντος)	ῥυείς (ῥυέντος)	γνούς (γνόντος)	δύς (δύντος)
βᾶσα (βάσης)	ὀροῦσα (ὀρούσης)	ῥυεῖσα (ῥυείσης)	γνοῦσα (γνούσης)	δῦσα (δύσης)
βάν (βάντος)	ὀρόν (ὀρόντος)	ῥυέν (ῥυέντος)	γνόν (γνόντος)	δύν (δύντος)

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα βαρύτονα ρήματα, τα οποία σχηματίζουν αόριστο β΄ κατά τα ρήματα σε -μι, έχουν θέμα με χαρακτήρα:

1. η και ᾰ:
βαίνω, αόρ. β΄ ἔ-βη-ν (θ. βη-, βᾰ-),
φθάνω, αόρ. β΄ ἔ-φθη-ν (θ. φθη-, φθᾰ-)

2. ᾱ και ᾰ:
(ἀπο)-δι-δρά-σκ-ω, αόρ. β΄(ἀπ)-έ-δρα-ν (θ. δρᾱ-, δρᾰ-),
γηρά-σκ-ω, αόρ. β΄ ἐ-γήρᾱ-ν (θ. γηρᾱ-, γηρᾰ-)

3. η και ε: ῥέω, αόρ. β΄ ἐρ-ρύη-ν (θ. ῥυη-, ῥυε-)

4. ω και ο:
ἁλ-ίσκ-ομαι, αόρ. β΄ ἑ-άλω-ν (θ. ἁλω-, ἁλο-),
γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β΄ ἔ-γνω-ν (θ. γνω-, γνο-),

βιῶ/ζῶ, αόρ. β΄ ἐ-βίω-ν (θ. βιω-, βιο-)
5. ῡ και ὔ:
δύ-ομαι, αόρ. β΄ ἔ-δῡ-ν (θ. δῡ-, δὔ-),
φύ-ομαι, αόρ. β΄ ἔ-φῡ-ν (θ.φῡ-, φὔ-).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να αναγνωρίσετε τους τύπους του αορίστου β΄ που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Ἀποδρὰς δὲ τοῦτον ἔφευγε μὲν τοὺς ἐνθάδε θεούς, ἔφευγε δὲ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.
2. Σχολαστικὸς φίλον συναντήσας εἶπε· καθ' ὕπνους σε ἰδὼν προσηγόρευσα. Ὁ δὲ· σύγγνωθί (=συγχώρεσε) μοι, ὅτι οὐ προσέσχον (=πρόσεξα).
3. Λαθραίως παρεισδὺς εἰς τὴν πατρίδα καὶ τήν τε γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας παραλαβὼν πρὸς Ἀντίγονον ἐλθὼν ἀθυμίᾳ (=από θλίψη) τὸν

βίον κατέστρεψε (=τελείωσε τη ζωή του, πέθανε).
4. Ἁπλοῦς ὁ μῦθος (=λόγος) τῆς ἀληθείας ἔφυ (=είναι από τη φύση του).
5. Πρὸς γὰρ τὸ τελευταῖον ἐκβὰν ἕκαστον τῶν πρὶν ὑπαρξάντων κρίνεται.
6. Ἐγώ σ' ἔθρεψα, σὺν (=μαζί σου) δὲ γηράναι θέλω.
7. Ἐβίωσαν μετ' ἀλλήλων ἥδιστα.
8. Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος ὅτε φιλάργυρός τις ἐξεφέρετο (=κηδευόταν), ἔφη· οὗτος βίον ἀβίωτον βιοὺς ἄλλοις τὸν βίον καταλέλοιπεν.

►Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ..... πρῶτον ἰχθὺν ἆρον (=σήκωσε), καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στα-

τῆρα (=ασημένιο νόμισμα), (μτχ. αορ. β΄ του **ἀναβαίνω**).
2. Ἐτελεύτησε δὲ γηραιός, ἔτη ..... ἑβδομήκοντα. (μτχ. αορ. β΄ του **ζῶ**).
3. Τὸ μειράκιον ὡς ....., ῥίψας τὸ ἱμάτιον, φεύγων ᾤχετο (=έφευγε τρέχοντας), οὗτοι δὲ αὐτὸν ἐπεδίωκον (=καταδίωκαν). (οριστ. αορ. β΄ του **γιγνώσκω** =αντιλαμβάνομαι).
4. Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ..... στολήν. (απαρ. αορ. β΄ του **ἐνδύομαι**).
5. Ἀλλὰ νῦν, φεῦ τῶν κακῶν, ἀπώλετο πᾶν· ..... γὰρ Κωνσταντινούπολις, (οριστ. αορ. β΄ του **ἁλίσκομαι**).
6. Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ..... μέγας καὶ οὐ ῥᾳδίως διαβατὸς ἦν. (οριστ. αορ. β΄ του **ῥέω**).
7. Σὺ δὲ καὶ τὴν Μακεδονικὴν χλαμύδα καταβαλὼν κάνδυν (=περσικό

μανδύα), ὥς φασι, ... (οριστ. αορ. β΄ του **μετενδύομαι** =φοράω άλλα ρούχα, αλλάζω ρούχα).
8. Πύρρων πρὸς τὰ ἐνενήκοντα ἔτη ..... (οριστ. αορ. β΄ του **καταβιῶ** =τελειώνω τη ζωή μου).
9. ..... ᾧ αὖται. (προστ. αορ. β΄ του **ἀποδύομαι**, β΄ πληθ.).
10. Σχολαστικὸς καθ' ὕπνους ἦλον (=καρφί) πεπατηκέναι δόξας τὸν πόδα περιέδησεν (=περιέδεσε). Ἑταῖρος (=φίλος) δὲ αὐτοῦ πυθόμενος τὴν αἰτίαν καὶ .....· δικαίως, ἔφη, μωροὶ καλούμεθα. Διὰ τί γὰρ ἀνυπόδητος κοιμᾶσαι; (μτχ. αορ. β΄ του **γιγνώσκω**).

►Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού αναγνωρίσετε τον υπογραμμισμένο ρηματικό τύπο:

Πλέων ποτὲ ἐπεὶ τὸ σκάφος <u>ἔγνω</u> πειρατικόν, λαβὼν τὸ χρυσίον

ἠρίθμει· ἔπειτα εἰς θάλατταν ὡς μὴ θέλων παρακατέβαλε καὶ δῆθεν ἀνώμωξεν. Οἱ δὲ καὶ ἐπειπεῖν φασιν αὐτὸν ὡς ἄμεινον ταῦτα δι' Ἀρίστιππον ἢ διὰ ταῦτα Ἀρίστιππον ἀπολέσθαι.

Λαέρτιου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Ἀρίστιππος**, II 77

παρακατέβαλε = έριξε
ἀνώμωξεν = θρήνησε μεγαλόφωνα
οἱ δὲ = άλλοι ωστόσο

ΕΝΟΤΗΤΑ 18
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

Ι. 1. Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι (=φιλονικούν μεταξύ τους) περὶ ῥίζαν Ὁμήρου· Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφῶν, Σαλαμίς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

2. Αἱ δεύτεραι φροντίδες (=σκέψεις) σοφώτεραι.

3. Καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Καλχηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.

4. Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα

(=πήρα με συκοφαντίες), ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.

5. Ἤδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης.

II. 1. Πρῶτος δὲ Θαλῆς καὶ τὴν ὑστάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς τριακάδα εἶπε.

2. Πρῶτοι μὲν γὰρ καὶ μόνοι ὑπὲρ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν.

III. 1. Καὶ μὴν εἴρηται γ' (=και όμως έχει λεχθεί τουλάχιστον) ἡμῖν οὐχ ἅπαξ ἀλλ' οἶμαι πολλάκις.

2. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στα παραπάνω παραδείγματα οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι αριθμητικά, λέξεις δηλαδή που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.

Τα αριθμητικά είναι επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα.

Ι. Τα αριθμητικά επίθετα (ομάδα Ι) διακρίνονται σε:

α) Απόλυτα: όσα φανερώνουν ένα ορισμένο πλήθος από όντα. (Παράδ. 1).

β) Τακτικά: όσα φανερώνουν τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από όμοιά του. (Παράδ. 2).

γ) Χρονικά: όσα φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια. (Παράδ. 3).

δ) Πολλαπλασιαστικά: όσα φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι. (Παράδ. 4).

ε) Αναλογικά: όσα φανερώνουν ποια είναι η αναλογία ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους. (Παράδ. 5).

• Από τα απόλυτα αριθμητικά, τα τέσσερα πρώτα κλίνονται ως εξής:

	1. εἷς μία ἓν			2. δύο
	Ενικός αριθμός			Δυϊκός αρ.
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	(για τα τρία γένη)
ον.	εἷς	μία	ἓν	δύο
γεν.	ἑνὸς	μιᾶς	ἑνὸς	δυοῖν
δοτ.	ἑνὶ	μιᾷ	ἑνὶ	δυοῖν
αιτ.	ἕνα	μίαν	ἓν	δύο

3. τρεῖς τρία Πληθυντικός		4. τέτταρες τέτταρα Πληθυντικός	
αρσ. / θηλ.	ουδ.	αρσ. / θηλ.	ουδ.
τρεῖς	τρία	τέτταρες	τέτταρα
τριῶν	τριῶν	τεττάρων	τεττάρων
τρισὶ(ν)		τέτταρσι(ν)	τέτταρσι(ν)
τρεῖς	τρία	τέτταρας	τέτταρα

• Τα απόλυτα αριθμητικά από το πέντε μέχρι το **ἑκατὸν** είναι άκλιτα. Από το **διακόσιοι, -αι, -α** και πάνω είναι τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό.

• Τα τακτικά, τα χρονικά και τα αναλογικά αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον.

• Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά κλίνονται όπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα σε -οῦς, -ῆ, -οῦν.

ΙΙ. Τα αριθμητικά ουσιαστικά (ομάδα ΙΙ) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από όμοιες μονάδες οποιουδήποτε είδους. Είναι όλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε -ὰς και κλίνονται όπως τα τριτόκλιτα οδοντικόληκτα θηλυκά σε -ας, γεν. -άδος. (Παραδ. 1-2).

ΙΙΙ. Τα αριθμητικά επιρρήματα (ομάδα ΙΙΙ) φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Λήγουν σε -άκις ή -κις, εκτός από τα τρία πρώτα που είναι: ἅπαξ (=μία μόνο φορά), δὶς (=δύο φορές), τρὶς (=τρεις φορές). (Παράδ. 1-2).
(Περισσότερες πληροφορίες βλ. Γραμμ. §§ 205-218).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να αναγνωρίσετε με τη βοήθεια της Γραμματικής, τα είδη των αριθ-

μητικών που περιέχονται στις παρακάτω προτάσεις:

1. Τῷ δὲ ἀδελφῷ ἔδωκε τρία τάλαντα, τὰ δὲ λοιπὰ τῷ υἱεῖ κατέλιπε, τάλαντα ἑπτακαίδεκα.
2. Ὁ μὲν οὖν Ἄγνων ἀνεχώρησε ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας ἐν τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέραις.
3. Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.
4. Βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν.
5. Διὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν προσκρούειν λίθον.
6. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· ἄρατε (=σηκώσατε) τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει (=μυρίζει άσχημα)· τεταρταῖος γάρ ἐστι.

7. Ἐγὼ δέ ὑποτίθεμαι (=υποθέτω) τὴν διάμετρον τοῦ ἡλίου τῆς διαμέτρου τῆς σελήνης ὡς (=περίπου) τριακονταπλασίαν εἶναι καὶ μὴ μείζονα.
8. Τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλῆθος συντιθέμενον γίνεται διακόσιαί τε μυριάδες καὶ τριάκοντα καὶ μία καὶ πρὸς χιλιάδας ἑπτὰ καὶ ἑκατοντάδες ἓξ καὶ δεκάς.

►Να βρείτε με τη βοήθεια της γραμματικής σας τα αραβικά ψηφία που αντιστοιχούν στα παρακάτω αριθμητικά:

1. Τέσσαρα μὲν καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ αἳ ἐγένοντο μετ᾽ Εὐβοίας ἅλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος

Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτειδαίᾳ μάχην μηνὶ ἕκτῳ Θῃβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα.
2. Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ποσάκις (=πόσες φορές) ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω (=θα συγχωρήσω) αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ’ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
3. ϡϡϛ΄
4. Στίχοι ϡψμθ΄
5. Γίνονται αἱ πᾶσαι μυριάδες στίχων τέτταρες καὶ τετταράκοντα πρὸς τοῖς πεντακισχιλίοις καὶ διακοσίοις ἑβδομήκοντα.
6. Στίχοι τρεῖς καὶ τετρακισμύριοι τεσσαράκοντα ἑβδομήκοντα πέντε.
7. Στίχοι .μ.δσλθ΄ (μ =μυριὰς).

►Να γράψετε όλους τους δυνατούς τύπους των αριθμητικών που θα βρείτε στο παρακάτω αίνιγμα:

εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δυοκαίδεκα.
τῶν δ’ ἑκάστῳ
παῖδες δὶς τριάκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι·
αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ’ αὖτε μέλαιναι·
ἀθάνατοι δέ τ’ ἐοῦσαι, ἀποφθινύ-
θουσιν ἅπασαι.
ἔστι δ’ ἐνιαυτός.

Λαέρτιου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Κλεόβουλος**, I 91

διάνδιχα (επίρ.) εἶδος ἔχουσαι = που έχουν διαφορετική μορφή
ἔασιν = εἰσὶν
αὖτε (επίρ.) = αντιθέτως
ἐοῦσαι = οὖσαι
ἀποφθινύθουσιν = φθείρονται, χάνονται, πεθαίνουν

ΕΝΟΤΗΤΑ 19
ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Α΄ και Β΄ ΚΛΙΣΗΣ

Ι. Α΄ ΚΛΙΣΗ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- Βοιωτοὶ ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες τὴν γῆν ἐδῄουν (=λεηλατούσαν).
- Θέας δὲ ἄξιον τῶν ἐν Πειραιεῖ μάλιστα Ἀθηνᾶς ἐστι καὶ Διὸς τέμενος.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι είναι συνηρημένα ουσιαστικά Α΄ κλίσης. Έχουν χαρακτήρα **-α-** ή **-ε-**, ο οποίος συναιρείται με την κατάληξη ως εξής:

Ἀθηνᾶ (< Ἀθηνάα), μνᾶ (< μνάα), γῆ (< γέα), Ἑρμῆς (< Ἑρμέας).

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα (βλ. και Γ.Α.Ε. §92 και 93):

Ενικός αριθμός

	(θ. Ἑρμεα-, Ἑρμη-)		(θ. μναα-, μνα-)		(θ. γαλεα-, γαλη-)	
Ον.	ὁ	Ἑρμῆς	ἡ	μνᾶ	ἡ	γαλῆ
Γεν.	τοῦ	Ἑρμοῦ	τῆς	μνᾶς	τῆς	γαλῆς
Δοτ.	τῷ	Ἑρμῇ	τῇ	μνᾷ	τῇ	γαλῇ
Αιτ.	τὸν	Ἑρμῆν	τὴν	μνᾶν	τὴν	γαλῆν
Κλητ.	ὦ	Ἑρμῆ	ὦ	μνᾶ	ὦ	γαλῆ

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ	Ἑρμαῖ	αἱ	μναῖ	αἱ	γαλαῖ
Γεν.	τῶν	Ἑρμῶν	τῶν	μνῶν	τῶν	γαλῶν
Δοτ.	τοῖς	Ἑρμαῖς	ταῖς	μναῖς	ταῖς	γαλαῖς
Αιτ.	τοὺς	Ἑρμᾶς	τὰς	μνᾶς	τὰς	γαλᾶς
Κλητ.	ὦ	Ἑρμαῖ	ὦ	μναῖ	ὦ	γαλαῖ

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα συνηρημένα πρωτόκλιτα ουσιαστικά:
α) Έχουν τις καταλήξεις των ασυναίρετων με εξαίρεση το ότι το **-εα** στον ενικό αριθμό το συναιρούν σε **η**: **ὁ Ἑρμέας** - Ἑρμῆς· ενώ: **τοὺς Ἑρμέας** - Ἑρμᾶς.
β) Είναι περισπώμενα σε όλες τις πτώσεις.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να αναγνωρίσετε τους τύπους συνηρημένων πρωτόκλιτων στις παρακάτω προτάσεις:

α) Τρίτος δὲ ὁ Δημητρίου πόλεμος κακὸν ἀνέλπιστον ἦλθεν ἐς τὴν γῆν.
β) Λίθοι τέ εἰσιν Ἑρμαῖ θέας ἄξιοι.
γ) Ἐνταῦθα καὶ Μαραθῶν, γεγραμμένος ἐστὶν ἥρως καὶ Θησεὺς Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς.

δ) Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ (=αγοραστή) ἐπιτύχοιμι, εὑρεῖν ἄν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ ῥαδίως πέντε μνᾶς.
ε) Γῆς τῆς Θεσπρωτίδος ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός (=βελανιδιά).
στ) Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον αὐτὴν ἤδη τὴν ἐς ἀκρόπολιν Ἑρμῆν, ὃν Προπύλαιον ὀνομάζουσι, καὶ Χάριτας Σωκράτην ποιῆσαι τὸν Σωφρονίσκου λέγουσιν.

ΙΙ. Β΄ ΚΛΙΣΗ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα:

- Ὁ ἔχων <u>νοῦν</u> νοεῖν νοείτω.
- Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπὶ τράπεζαν ἔσθ' ὁ <u>πλοῦς</u>.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι συνηρημένα ουσιαστικά Β΄ κλίσης. Έχουν χαρακτήρα -ο- ή -ε-, ο οποίος συναιρέθηκε με τις καταλήξεις ως εξής: νοῦς (< νό-ος), πλοῦς (<πλό-ος).
Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα (βλ. και Γ.Α.Ε. §99 και 100).

Ενικός αριθμός

	(θ. ἐκπλοο-, ἐκπλου-)		(θ. ῥου-, ῥου-)		(θ. ὀστεο-, ὀστου-)	
Ον.	ὁ	ἔκπλους	ὁ	ῥοῦς	τὸ	ὀστοῦν
Γεν.	τοῦ	ἔκπλου	τοῦ	ῥοῦ	τοῦ	ὀστοῦ
Δοτ.	τῷ	ἔκπλῳ	τῷ	ῥῷ	τῷ	ὀστῷ
Αιτ.	τὸν	ἔκπλουν	τὸν	ῥοῦν	τὸ	ὀστοῦν
Κλητ.	(ὦ)	ἔκπλου	(ὦ)	ῥοῦ	(ὦ)	ὀστοῦν

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ	ἔκπλοι	οἱ	ῥοῖ	τὰ	ὀστᾶ
Γεν.	τῶν	ἐκπλῶν	τῶν	ῥῶν	τῶν	ὀστῶν
Δοτ.	τοῖς	ἔκπλοις	τοῖς	ῥοῖς	τοῖς	ὀστοῖς
Αιτ.	τοὺς	ἔκπλους	τοὺς	ῥοῦς	τὰ	ὀστᾶ
Κλητ.	(ὦ)	ἔκπλοι	(ὦ)	ῥοῖ	(ὦ)	ὀστᾶ

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα ουσιαστικά:

α) Έχουν τις καταλήξεις των ασυναίρετων, εκτός από την ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού, όπου η κατάληξη είναι **-ου** (από τη συναίρεση του **ο + ο** ή **ε + ο**).
β) Τονίζονται σε όλες τις πτώσεις στη συλλαβή που τονίζεται και η ονομαστική ενικού.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Στις προτάσεις που ακολουθούν να αναγνωρίσετε τους τύπους των δευτεροκλίτων συνηρημένων ουσιαστικών:

α) Τὸ γὰρ περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.
β) Παρῆν τις ἐκ κατάπλου (=είχε μόλις έρθει).

γ) Καὶ εἶπεν Ἀδάμ· τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου.
δ) Χοῦς εἶ καὶ εἰς χοῦν ἀπελεύσῃ.

►Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:

α) Οἱ Κορίνθιοι, τόν τε ..... τὸν ἐπ' οἴκου παρεσκευάζοντο καὶ τροπαῖον ἔστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ ἠπείρῳ Συβότοις. (πλοῦς)
β) Οἱ ξύμμαχοι καὶ ὁ Ἀστύοχος τὸν ..... ᾔσθοντο. (θροῦς =μουρμουρητό του πλήθους)
γ) Ἐκφέρει φιάλας χρυσᾶς καὶ ..... καὶ κάλπιδας (=δοχεία) καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινάς. (πρόχους)

δ) Οἱ Κερκυραῖοι τά τε ναυάγια καὶ νεκροὺς ἀνείλοντο τὰ κατὰ σφᾶς, ἐξενεχθέντα ὑπό τε τοῦ ..... καὶ ἀνέμου. (ῥοῦς)
ε) Φασὶ γὰρ μεταμελῆσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίοις καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ ..... κομίσαιεν ἐκ Μαγνησίας ἀνελόντες. (ὀστοῦν)
στ) Ὁ Ἄτταλος Ἀττάλου μὲν παῖς ὤν, ... δὲ Φιλεταίρου, τὴν ἀρχὴν Εὐμένους παραδόντος ἔσχεν ἀνεψιοῦ . (ἀδελφιδοῦς =ανεψιός)

ΕΝΟΤΗΤΑ 20
ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΚΛΙΣΗΣ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Εἰκὼν Πτολεμαίου ἐστὶ <u>χαλκῆ</u>.
- <u>Ἄπλους</u> ἡ θάλασσα ὑπὸ τῶν λῃστῶν γέγονεν.

Τα υπογραμμισμένα επίθετα ανήκουν στη β΄ κλίση και είναι συνηρημένα. Έχουν χαρακτήρα -ο- ή -ε-, ο οποίος συναιρείται με τις καταλήξεις, όπως και στα αντίστοιχα ουσιαστικά της β΄ κλίσης (πρβλ. και § 99 της Γ.Α.Ε.).

Τα συνηρημένα επίθετα της Β΄ κλίσης είναι τρικατάληκτα ή δικατάληκτα και κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και § 162-163 της Γ.Α.Ε.).

α) Τρικατάληκτα

Ενικός αριθμός

(θ. χρυσεο-, χρυσεα-, χρυσεο-)

Ον.	χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσοῦν
Γεν	χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ
Δοτ.	χρυσῷ	χρυσῇ	χρυσῷ
Αιτ.	χρυσοῦν	χρυσῆν	χρυσοῦν

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ
Γεν	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν
Δοτ.	χρυσοῖς	χρυσαῖς	χρυσοῖς
Αιτ.	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ

β) Δικατάληκτα

Ενικός αριθμός

(θ. εὐνοο-, εὐνοο-)

Ον.	ὁ	ἡ	εὔνους	τὸ	εὔνουν
Γεν	τοῦ	τῆς	εὔνου	τοῦ	εὔνου
Δοτ.	τῷ	τῇ	εὔνῳ	τῷ	εὔνῳ
Αιτ.	τὸν	τὴν	εὔνουν	τὸ	εὔνουν

(θ. εὐνοο-, εὐνοο-)

Ον.	οἱ	αἱ	εὖνοι	τὰ **εὔνοα**
Γεν	τῶν	εὔνων	τῶν	εὔνων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὔνοις	τοῖς εὔνοις
Αιτ.	τοὺς	τὰς	εὔνους	τὰ εὔνοα

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:
α) σχηματίζονται όπως τα συνηρημένα ουσιαστικά της β΄ κλίσης (στο αρσεν. και ουδέτερο γένος) και της α΄ κλίσης (στο θηλυκό γένος)·
β) δεν έχουν κλητική.

• Τα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα:
α) τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα
β) σχηματίζουν κανονικά το θηλυκό σε -ῆ (κυανοῦς, κυανῆ - χαλκοῦς, χαλκῆ).

Αλλά όταν μπροστά από την κατάληξη -ους του αρσενικού υπάρχει ε ή ρ, τότε η κατάληξη του θηλυκού είναι -ᾶ (κεραμεοῦς, κεραμεᾶ - ἀργυροῦς, ἀργυρᾶ).

• Τα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα:

α) είναι σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις νοῦς, πλοῦς, ῥοῦς, χροῦς (**ἄνους, ἄπλους, εὔρους, ἄχρους**)

β) διατηρούν την ασυναίρετη κατάληξη -οα στον πληθυντικό του ουδετέρου (τὰ εὔπλοα, τὰ ἄχροα)

γ) έχουν την λήγουσα -οι της ονομαστικής πληθυντικού αρσενικών και θηλυκών βραχεία, αν και προέρχεται από συναίρεση (εὔνοι, εὔπλοι)

δ) τονίζονται πάντοτε στην παραλήγουσα.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Στις προτάσεις που ακολουθούν να αναγνωρίσετε τους τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων επιθέτων:

α) Ἔχει ὁ μὲν Ζεὺς σκῆπτρον χαλκοῦν καὶ Νίκην χαλκῆν, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ.
β) Θώρακας λινοῦς ἰδεῖν ἔν τε ἄλλοις ἱεροῖς ἔστιν ἀνακειμένους καὶ ἐν Γρυνείῳ.
γ) Ἥφαιστος λέγεται πέμψαι Ἥρᾳ δῶρον χρυσοῦν θρόνον ἀφανεῖς δεσμοὺς ἔχοντα.
δ) Ἄχρουν ἐστὶ τὸ διαφανὲς καὶ τὸ ἀόρατον ἢ τὸ μόλις ὁρώμενον, οἷον δοκεῖ τὸ σκοτεινόν.
ε) Ὅστις εὔνους τῇδε τῇ πόλει, θανὼν καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμήσεται.

►Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων επιθέτων που βρίσκονται σε παρένθεση:

α) Παῦσαι, μὴ ἐφευρεθῇς ..... τε καὶ γέρων ἅμα. (ἄνους).
β) Ἐς τοῦτον τόν Νῖσον ἔχει λόγος τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ ..... εἶναι. (προφυροῦς).
γ) Σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως, ποεῖν τὸν τῇδε ..... καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει. (δύσνους).
δ) Ἐπὶ τοῖς δόρασιν αἰχμὰς ..... φοροῦσι. (σιδηροῦς).
ε) Οἱ Κορίνθιοι πλείους τῶν ἐναντίων ναῦς ..... ἐποίησαν. (ἁπλοῦς)

►Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από την περιγραφή της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη από τον ιστορικό της επο-

χής (6ος αι. μ.Χ.) Προκόπιο. Να εντοπίσετε σ' αυτό τύπους δευτερο-κλίτων συνηρημένων ονομάτων, ουσιαστικών και επιθέτων.

Τίς δὲ τῶν τε κιόνων καὶ λίθων διαριθμήσαιτο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται; Λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχηκέναι δόξειεν ὡραίῳ τὸ ἄνθος. Θαυμάσειε γὰρ ἂν εἰκότως τῶν μὲν τὸ ἀλουργόν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον, καὶ οἷς τὸ φοινικοῦν ἐπανθεῖ, καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει, ἔτι μέντοι καὶ οὓς ταῖς ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροιαῖς ὥσπερ τις ζωγράφος ἡ φύσις. Ὁπηνίκα δέ τις εὐξόμενος ἐς αὐτὸ ἴοι, ξυνίησι μὲν εὐθὺς ὡς οὐκ ἀνθρωπείᾳ δυνάμει ἢ τέχνῃ, ἀλλὰ θεοῦ ῥοπῇ τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνευται· ὁ νοῦς δέ οἱ πρὸς τὸν θεὸν ἐπαιρόμενος ἀεροβατεῖ, οὐ μακράν που ἡγούμενος αὐτὸν εἶναι,

ἀλλ᾽ ἐμφιλοχωρεῖν μάλιστα οἷς αὐ-
τὸς εἵλετο.

Προκόπιος Καισαρεύς, **Περὶ κτισμάτων Α, α΄ 59-61**

τὴν εὐπρέπειαν = την ομορφιά
λειμῶνί… δόξειεν= θα νόμιζε κανείς
ότι βρέθηκε σε λειβάδι
τὸ ἁλουργόν = το πορφυρό
τὸ φοινικοῦν = το κόκκινο
χροιαῖς = χρώματα
εὐξόμενος = για να προσευχηθεί
ἴοι (εἶμι) = πάει
ξυνίησι (συνίημι) = καταλαβαίνει
ἀποτετόρνευται = έχει γίνει τέλειο
ἐμφιλοχωρεῖν = ότι αγαπά να βρί-
σκεται
εἵλετο (αἱροῦμαι) = διάλεξε

ΕΝΟΤΗΤΑ 21
ΑΤΤΙΚΟΚΛΙΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Ἔστι κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Φαληροῦ νεὼς Ἥρας.
- Ὁ δῆμος ὑπόχρεως τῶν πλουσίων ἦν.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι ανήκουν σε μια ιδιαίτερη κατηγορία δευτερόκλιτων ονομάτων, που έχουν καταλήξεις **-ως -ων** αντί **-ος**. Τα ονόματα αυτά, ουσιαστικά και επίθετα, συνηθίζονται κυρίως στην αττική διάλεκτο και γι' αυτό ονομάζονται **αττικόκλιτα**. Κλίνονται σύμφωνα με τους ακόλουθους πίνακες (βλ. και § 101-102 και § 166-167 της Γ.Α.Ε.)

Ι. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Ενικός αριθμός

		(θ. νεω-)	(θ. Μενελεω-)
Ον.	ὁ	νεὼς	Μενέλεως
Γεν.	τοῦ	νεὼ	Μενέλεω
Δοτ.	τῷ	νεῲ	Μενέλεῳ
Αιτ.	τὸν	νεὼν	Μενέλεων
Κλητ.	ὦ	νεὼς	Μενέλεω

Ον.	οἱ	νεῲ	-
Γεν.	τῶν	νεὼν	-
Δοτ.	τοῖς	νεῴς	-
Αιτ.	τοὺς	νεὼς	-
Κλητ.	ὦ	νεῲ	-

Ενικός αριθμός

	(θ. ἁλω-)	(θ. ἀνώγεω-)
Ον.	ἡ ἅλως (=αλώνι)	τὸ ἀνώγεων
Γεν.	τῆς ἅλω	τοῦ ἀνώγεω
Δοτ.	τῇ ἅλῳ	τῷ ἀνώγεῳ
Αιτ.	τὴν ἅλω(ν)	τὸ ἀνώγεων
Κλητ.	ὦ ἅλως	ὦ ἀνώγεων

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	αἱ	ἄλῳ	τὰ	ἀνώγεω
Γεν.	τῶν	ἄλων	τῶν	ἀνώγεων
Δοτ.	ταῖς	ἄλῳς	τοῖς	ἀνώγεῳς
Αιτ.	τὰς	ἄλως	τὰ	ἀνώγεω
Κλητ.	ὦ	ἄλῳ	ὦ	ἀνώγεω

ΙΙ. ΕΠΙΘΕΤΑ

Ενικός αριθμός
(θ. ἰλεω-)

Ον.	ὁ	ἡ	ἵλεως	τὸ	ἵλεων
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἵλεω	τοῦ	ἵλεω
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἵλεῳ	τῷ	ἵλεῳ
Αιτ.	τὸν	τὴν	ἵλεων	τὸ	ἵλεων
Κλητ.		ὦ	ἵλεως	ὦ	ἵλεων

Ενικός αριθμός

Ον.	οἱ	αἱ	ἵλεῳ	τὰ	**ἵλεα**
Γεν.	τῶν	τῶν	ἵλεων	τῶν	ἵλεων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἵλεῳς	τοῖς	ἵλεῳς
Αιτ.	τοὺς	τὰς	ἵλεως	τὰ	**ἵλεα**
Κλητ.		ὦ	ἵλεῳ	ὦ	**ἵλεα**

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά

α) έχουν ω στις καταλήξεις όλων των πτώσεων. Υπάρχει ι υπογεγραμμένο όπου η αντίστοιχη κατάληξη των απλών δευτεροκλίτων ουσιαστικών έχει ι (τῷ νεῴ [τῷ ναῷ], οἱ νεῴ [οἱ ναοὶ])·

β) έχουν την κλητική όμοια με την ονομαστική·

γ) τονίζονται σε όλες τις πτώσεις όπου και όπως η ονομαστική ενικού (ὁ νεὼς, τὸν νεὼ - ὁ Μενέλεως, τοῦ Μενέλεω - ὁ ταῶς, τοῦ ταῶ)·

δ) σε μερικές περιπτώσεις σχηματίζουν την αιτιατική ενικού χωρίς το τελικό ν (τὸν Ἄθω, τὴν ἄλω, τὴν ἔω, τὴν Κῶ, τὸν Μίνω).

• Τα αττικόκλιτα επίθετα

α) είναι δικατάληκτα (ὁ, ἡ ὑπόχρεως, τὸ ὑπόχρεων - ὁ, ἡ ἔμπλεως,

τὸ ἔμπλεων)· τρικατάληκτο είναι μόνο το επίθετο πλέως - πλέα - πλέων·
β) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική πληθυντικού του ουδετέρου έχουν κατάληξη -α, όπως τα ουδέτερα των κοινών δευτεροκλίτων επιθέτων (τὰ ἔμπλεα / τὰ δίκαια).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να αναγνωρίσετε τους τύπους των αττικόκλιτων ουσιαστικών και επιθέτων στις παρακάτω προτάσεις

α) Ἔστιν Ἀντίοχος τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους, γενόμενος ἐκ Μήδας Ἡρακλεῖ τῆς Φύλαντος, καὶ τρίτος Αἴας ὁ Τελαμῶνος, ἐκ δὲ Ἀθηναίων Λεώς.
β) Ἅμα τῇ ἕῳ (=αυγή) οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν.

γ) Σκότους ἀνάπλεως (=γεμάτα) ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς.
δ) Κοινῇ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον.
ε) Πολλῶν γὰρ ὑμῖν ἄξιος Τρυγαῖος Ἀθμονεὺς ἐγώ, δεινῶν ἀπαλλάξας πόνων τὸν δημότην καὶ τὸν γεωργικὸν λεών, Ὑπέρβολόν τε παύσας.
στ) Πρὸ τοῦ νεὼ τὸν μὲν Ἀπόλλωνα Λεωχάρης, ὅν δέ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον Κάλαμις ἐποίησε.

►Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τον σωστό τύπο του αττικόκλιτου επιθέτου ή ουσιαστικού που δίνεται σε παρένθεση:

α) Τότε στρατεύουσιν ἐς Ἄφιδναν οἱ ..... παῖδες. (Τυνδάρεως)
β) Οἱ θεοί, οἷς ἂν ὦσιν ....., σημαίνουσι. (ἵλεως)

γ) Οἱ Πελοποννήσιοι ἀναγαγόμενοι (=απέπλευσαν) ἅμα ……... ἔπλεον, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς. (ἕως)
δ) Τήν γοῦν Ἀττικὴν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον διὰ τὸ …… ἀστασίαστον οὖσαν ἄνθρωποι ᾠκουν οἱ αὐτοὶ αἰεί. (λεπτόγεως =άγονος)
ε) Πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα βλέπομεν Λυκοῦργόν τε καὶ …… τίθεσθαι τὰ νόμιμα (=νομοθετούν). (Μίνως)
στ) Τῶν Συρακοσίων ἐσβάντων ἐς τὰς ναῦς καὶ παραπλεόντων ἀπὸ …… ἐς τὴν Μεσσήνην, οἱ Ἀθηναῖοι ἑτέραν ναῦν ἀπολλύουσιν (=χάνουν). (κάλως =σκοινί, παλαμάρι)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

Ενότητα 11.....5
Ρήματα υγρόληκτα και ενρινόληκτα

Ενότητα 12.....16
Οι άλλοι χρόνοι των υγρολήκτων και των ενρινολήκτων ρημάτων.

Ενότητα 13.....32
Αντωνυμίες κυρίως κτητικές και αλληλοπαθητικές.

Ενότητα 14.....43
Φωνηεντόληκτα ρήματα σε –μι.

Ενότητα 15.....57
Πλάγιος λόγος

Ενότητα 16.....74
Άλλα ρήματα Β΄ συζυγίας (σε -μι). (εἶμι, φημί, οἶδα, δέδοικα).

Ενότητα 17.....88
Αόριστοι Β΄ βαρυτόνων ρημάτων που κλίνονται κατά τα ρήματα σε -μι

Ενότητα 18.....99
Αριθμητικά.

Ενότητα 19.....109
Συνηρημένα ουσιαστικά Α΄ και Β΄ κλίσης

Ενότητα 20.....118
Συνηρημένα επίθετα της Β΄ κλίσης

Ενότητα 21.....126
Αττικόκλιτα δευτερόκλιτα ονόματα.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.